

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PROBLEM ILEGALNIH MIGRACIJ Z
EKONOMSKEGA, PRAVNEGA IN DRUŽBENEGA
VIDIKA IN ORIS STANJA V SLOVENIJI**

Ljubljana, januar 2002

TINA FRANKO

IZJAVA

Študentka Tina Franko izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Janeza Malačiča in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 28.1.2002

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1. SPLOŠNO O ILEGALNIH MIGRACIJAH	2
1.1. Definicija ilegalnih migracij	2
1.2. Vzroki za ilegalne migracije	3
1.3. Metode merjenja ilegalnih migracij	3
2. EKONOMSKI VPLIVI ILEGALNIH MIGRACIJ	8
2.1. Uvodno pojasnilo	8
2.2. Obnašanje ponudbe in povpraševanja po delu	8
2.3. Ilegalni migrantski delavci in siva ekonomija	10
2.4. Vpliv na trg dela	11
2.5. Makroekonomski vpliv, distribucija in obdavčenje	12
2.5.1. Plače in zaposlovanje	12
2.5.2. Davki	13
2.5.3. Stroški kontrole	13
3. ILEGALNE MIGRACIJE KOT GROŽNJA VARNOSTI	14
3.1. Ekonomski migranti, begunci in negotovost v razvitih državah	14
3.2. Ekonomski migranti, begunci in negotovost v državah v razvoju	14
4. BOJ PROTI ILEGALNIM MIGRACIJAM	15
4.1. Kontrola na meji in kontrola dolžine bivanja	16
4.2. Kontrola zaposlovanja in kazni za delodajalce	18
4.3. Politike usmerjene v zmanjšanje želje za emigracijo	19
4.4. Priporočila akcijskega programa mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju za zmanjšanje števila ilegalnih migracij	20
5. TIHOTAPLJENJE ILEGALNIH MIGRANTOV	21
5.1. Predstavitev	21
5.2. Koncept tihotapljenja	22
5.3. Tihotapljenje: pomembnost, velikost in obseg	22
5.4. Geografija tihotapljenja: narodnost in izvor migrantov, destinacije in tihotapske poti	23
5.5. Model tihotapljenja	23
5.5.1. Mobilizacija	23
5.5.2. Na poti	24
5.5.3. Integracija	24
6. ILEGALNE MIGRACIJE V SLOVENIJI	25
6.1. Uvod	25
6.2. Pravni vidik: usklajenost slovenske migracijske politike z evropsko zakonodajo	26
6.2.1. Schengenski sporazum	26
6.2.2. Dublinska konvencija	27
6.2.3. Slovenija	27
6.3. Število ilegalnih migracij v Sloveniji	31

6.3.1. Število ilegalnih prehodov meje po letih	31
6.3.2. Gibanje števila obravnavanih tujcev zaradi nedovoljenega prehoda na meji s posameznimi državami v zadnjih petih letih	32
6.3.3. Državljanstvo oseb, ki so bile najpogosteje obravnavane zaradi nedovoljenega prehoda državne meje v letu 2000	33
6.3.4. Ilegalni prehodi v prvih devetih mesecih leta 2001	33
6.3.5. Vračanje tujcev po sporazumih o vračanju	33
6.3.6. Tujci, ki so jih tuji varnostni organi vrnilo po sporazumu o vračanju	34
6.3.7. Tujci, ki so jih vrnilo slovenski varnostni organi	34
6.3.8. Prošnje za azil po letih	35
6.3.9. Odkriti organizatorji in sodelavci ilegalnih prehodov v obdobju med leti 1991-1999	35
6.3.10. Vsi nastanjeni tujci v RS v obdobju med leti 1992-2000	36
6.4. Odnos slovenske javnosti do ilegalnih migrantov	36
7. SKLEP	39
8. LITERATURA	41
9. VIRI	42

UVOD

Značilnosti sodobnega sveta v času globalizacije so razvita infrastruktura ter razvitost in dostopnost komunikacijskih sredstev, kar omogoča veliko mobilnost ljudi pa tudi kapitala, blaga in storitev. Po drugi strani pa sodobni svet zaznamujejo velike razlike med razvitim in nerazvitim svetom.

Prav zaradi tega se vedno več ljudi v svoji želji po boljšem življenju odloča za preseljevanje v druge, bolj razvite države in so za doseg svojih ciljev pripravljene postati celo ilegalni migranti, čeprav to s sabo prinaša veliko negotovost, od zlorab s strani kriminalnih združb, ki organizirajo ilegalne prestopne meje, do izkoriščanja s strani delodajalcev, ki imajo pri zaposlovanju ilegalnih migrantov boljše pogajalsko pozicijo.

Seveda migracije niso samo značilnost sodobnega sveta, ampak so se odvijale skozi vso zgodovino. V preteklosti so določene države celo spodbujale priseljevanje (na primer ZDA v začetku dvajsetega stoletja in zahodnoevropske države po drugi svetovni vojni), vendar pa je recesija v sedemdesetih letih in na začetku osemdesetih let spodbudila uporabo omejevalnih ukrepov za zajezitev novega priseljevanja. Restriktivno migracijsko politiko uporabljajo razvite države tudi danes. Vendar pa zaenkrat še nobeni od razvitih držav ni uspelo uporabiti učinkovitega orodja za omejevanje nezaželenega priseljevanja. Prav zaradi nemoči razvitih držav v tej problematiki postajajo ilegalne migracije eden od glavnih problemov, s katerim se ukvarjajo migracijske politike razvitih držav. Seveda pa so tako v preteklosti kot tudi sedaj obstajale sile, ki so zagovarjale priseljevanje, kot tudi take, ki so priseljevanju nasprotovale.

Osnovni problem migracij (med njimi tudi ilegalnih migracij) je ta, da ima željo po selitvi iz revnih držav mnogo več ljudi, kot bi jih lahko bogate države kadarkoli sprejele.

Tudi v Sloveniji imamo v zadnjem času opravka z znatnim povečanjem števila ilegalnih migrantov, kar lahko pojasnimo z geografskim položajem Slovenije, saj leži na križišču migracijskih poti. Po drugi strani pa postaja Slovenija zaradi povečevanja gospodarske razvitosti in približevanja Evropski uniji zanimiva tudi kot ciljna država in zato zahteva migracijska politika Slovenije večjo pozornost.

Namen mojega diplomskega dela je predstavitev pojma ilegalnih migracij z različnih vidikov in na ta način prikazati večplastnost te problematike. Najprej bom podala definicijo ilegalnih migracij in pojasnila vzroke za ilegalne migracije, opisala bom metode za merjenje ilegalnih migracij in prikazala ekonomski vpliv ilegalnih migracij ter boj proti ilegalnim migracijam. Poleg tega pa bom v diplomu opozorila na v zadnjem času aktualen problem tihotapljenja ilegalnih migrantov. V drugem delu diplome pa se bom osredotočila na problematiko ilegalnih migracij v Sloveniji, in sicer z vidika zakonodaje, s kvantitativnega vidika in tudi z vidika družbenih posledic.

1. SPLOŠNO O ILEGALNIH MIGRACIJAH

1.1. Definicija ilegalnih migracij

Ilegalne migracije so v zadnjih letih postale eden pomembnejših vidikov migracijskih politik večine razvitejših držav. Države, kot so na primer ZDA, Kanada in zahodnoevropske države (posebej tiste, ki so po novem zanimive za migrante, to so države na jugu Evrope: Italija, Španija, Grčija, Portugalska) sicer poskušajo zajezi reke ilegalnih migrantov, vendar zaenkrat brez vidnih uspehov.

Migracije oziroma selitve običajno opredeljujemo kot prostorske premike prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Emigracija označuje odselitve iz države, imigracija pa priselitve v državo (Malačič, 2000, str. 155-156).

Definicija ilegalne migracije (konvencija št. 143, sprejeta na ILO konferenci leta 1975): Ilegalne migracije so tiste, kjer migranti med migracijo, ob prihodu ali med svojim bivanjem in z zaposlitvijo kršijo mednarodne multilateralne ali bilateralne instrumente, dogovore ali nacionalne zakone in predpise (Tapinos, 1999, str. 229). Nelegalni ali ilegalni migranti pa so osebe, ki ne izpolnjujejo zahtev države gostiteljice za vstop, bivanje ali opravljanje gospodarske dejavnosti (Akcijski program mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju-Kairo, 1994, str. 60).

V državah, kot sta na primer ZDA in Kanada, ki sta dokaj odprti za imigracije, predstavljajo ilegalne migracije alternativo legalni vstopni proceduri za tiste migrante, ki ne izpolnjujejo zahtevanih kriterijev, za tiste, ki bi morali dalj časa čakati na vizo, kot tudi za tiste migrante, za katere je ilegalna imigracija cenejša možnost. V državah, kjer pa so možnosti za vstop in bivanje omejene (trenutno v Evropi), je ilegalni vstop (razen azila in načela združitve družine) edina možnost, ki jo imajo migranti na voljo.

Potrebno je omeniti tudi časovno dimenzijo ilegalnih migracij, ki je definirana z dolžino bivanja ilegalnih migrantov. Ilegalnost je lahko v migracijskem ciklučasna (kot npr. v Franciji v 60-tih letih, kjer je obstajala možnost za ilegalne imigrante, da pridobijo status legalnih imigrantov) ali stalna (če v državi ni programov regulacije). Ta razlika drži torej z vidika države sprejemnice, ki je lahko tranzitna država, ali pa se v njej imigrant namerava nastaniti za stalno, torej gre za ciljno državo. V tem pogledu se situacija spreminja skozi čas. Ko sta Italija in Španija začeli sprejemati imigrante v času, ko so ostale tradicionalne Evropske imigracijske države zapirale svoje meje za imigracije, so oblasti mislile, da so jih migranti zbrali zgolj za tranzit. Vendar se je konec 80-tih in v začetku 90-tih let dvajsetega stoletja izkazalo, da so te države postale ciljne države z velikim številom ilegalnih migracij.

Takšna usoda lahko doleti tudi Slovenijo. Zaenkrat je naša država le postaja na poti v druge bolj razvite države, vendar pa utegne Slovenija z večanjem gospodarske razvitosti in življenjske ravni ter s približevanjem Evropski uniji postati zanimiva tudi kot država stalne naselitve.

Preučevanje ilegalnih migracij ne more biti osredotočeno zgolj na samega migranta. Analiza tega pojava in politik za boj proti njemu morata poleg migranta upoštevati še množico drugih udeležencev:

- posrednika, ki pomaga pri prehodu meje ali nastanitvi,
- organizatorje ilegalnih prehodov oziroma kriminalne združbe,
- podjetje za katerega migrant dela.

Potrebno pa je omeniti, da imajo ilegalne migracije zelo različna ozadja in da ne moremo vseh povezovati z organiziranim kriminalom. Ilegalne migracije imajo lahko na primer tudi humanitarno osnovo.

1.2. Vzroki za ilegalne migracije

Mednarodne migracije imajo lahko zelo različno ozadje. Vzroki so največkrat ekonomski, politični, verski in drugi. Med spodbujevalce mednarodnih migracij pa sodijo naslednji dejavniki (Migracije-Bilten, tematska številka 1, MNZ, Ljubljana 1997):

- razkorak med razvitimi in nerazvitimi državami,
- eksplozija prebivalstva v nerazvitih državah,
- staranje in upadanje aktivnega prebivalstva v industrijsko razvitih državah,
- vedno večje komunikacijske možnosti, zlasti transportne,
- liberalizacija pretoka ljudi, blaga in kapitala,
- propad zaprtih socialističnih sistemov,
- internacionalizacija trga dela in globalizacija trga dobrin in storitev.

1.3. Metode merjenja ilegalnih migracij

Merjenje števila ilegalnih migrantov je problematično predvsem zaradi ilegalne narave tega pojava. Problem je dejstvo, da je merjenje lahko predvsem indirektno, pomanjkanje pravil na področju ilegalnih migracij pa omejuje uporabnost indirektnih metod. Še več, težko je postaviti klasično demografsko razliko med direktnimi in indirektnimi metodami. Vendar pa so direktna opazovanja le redko na voljo. V najboljšem primeru so informacije nepopolne. Največkrat pa imamo na voljo samo ocene.

Pred začetkom merjenja je potrebno določiti, kaj se bo merilo oziroma opazovalo. Ali gre za stanje ali gre za tokove. Ali merimo število delavcev ali pa gre za celotno populacijo?

Za meritev ilegalnih vstopov je potrebno oceniti tokove ljudi, ki vstopijo v državo brez potrebnih dokumentov, ne glede na to, ali prestopijo mejo s ponarejenimi dokumenti ali pa na mestu, kjer ni kontrole. Če preučujemo ilegalnost z vidika tistih, ki v državi prebivajo, upoštevamo stanje in vključujemo tako neto kumulativo tokov ljudi, ki so vstopili v državo ilegalno, kot tudi tiste, ki so izgubili pravico bivanja, pa so še vedno v državi. Potrebno je upoštevati, da je zaposlovanje ilegalnih migrantov tudi ilegalno.

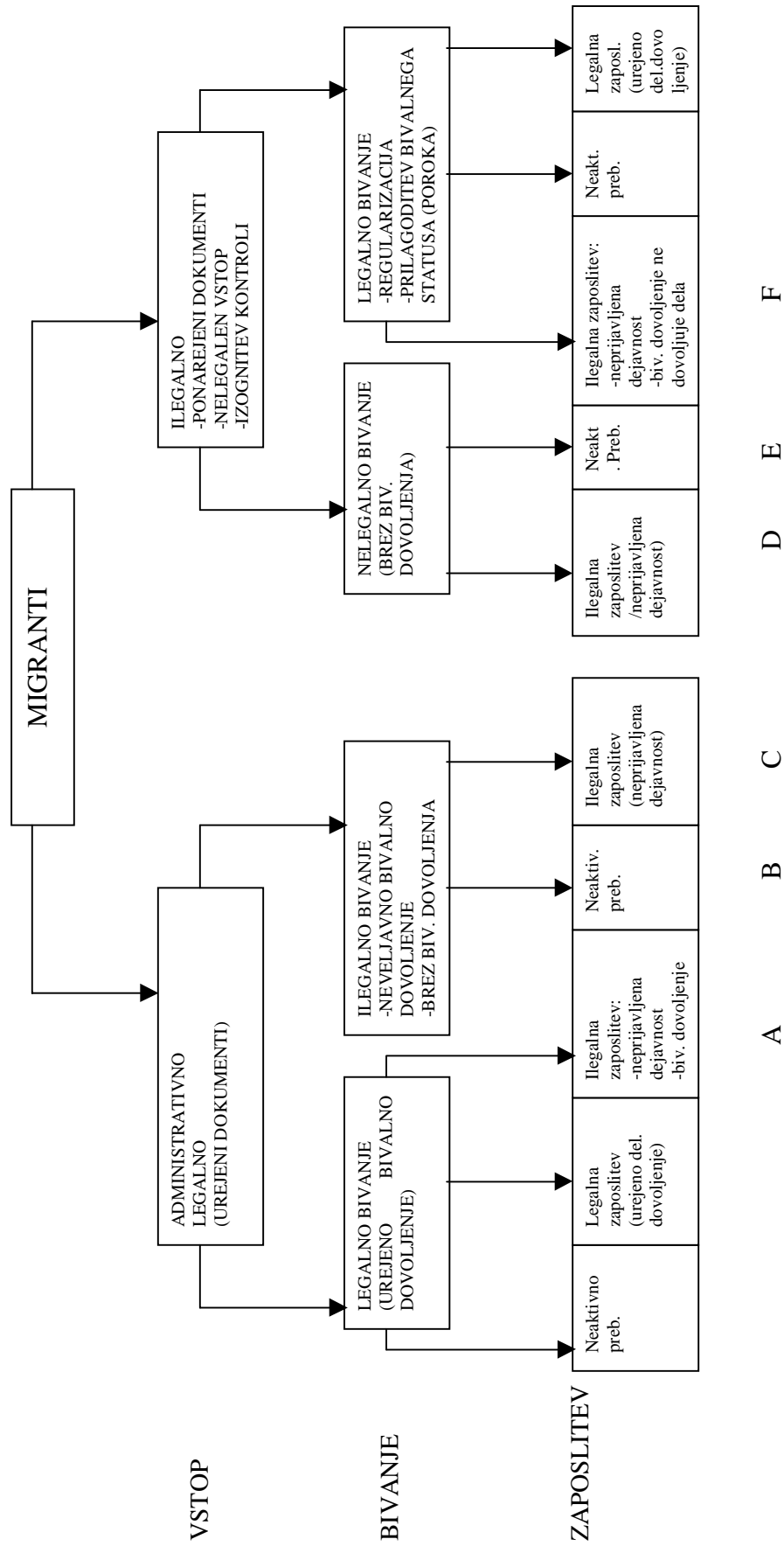
Če definiramo skupine na ta način, lahko ločimo "ilegalne vstopnike"-pritok ilegalnih migrantov skozi določeno obdobje, "ilegalno bivanje"-celotna tuja populacija, ki biva v državi ilegalno v določenem trenutku in "ilegalne delavce"-število ilegalno zaposlenih delavcev v določenem trenutku.

Glede na različen vstop, bivanje in zaposlitev obstaja **6 kategorij ilegalnih migrantov** (Tapinos, 1999, str. 231):

- A. Migranti, ki so v državo vstopili legalno z dovoljenjem za bivanje, vendar delajo ilegalno, ker služba ni prijavljena ali pa jim dovoljenje za bivanje ne dovoljuje dela.
- B. Migranti, ki so v državo vstopili legalno, vendar v državi bivajo ilegalno (ker delovno dovoljenje ni veljavno ali pa je poteklo, ali ker nimajo dovoljenja za bivanje) in delajo ilegalno. Predpostavljamo, da migrant brez dovoljenja za bivanje ne more delati legalno.
- C. Ista kategorija kot zgornja, vendar pokriva še neaktivne migrante.
- D. Migranti, ki so vstopili v državo ilegalno, nimajo dovoljenja za bivanje in delajo ilegalno.
- E. Ista kategorija kot zgornja, vendar zajema neaktivne migrante.
- F. Migranti, ki so vstopili v državo ilegalno, vendar imajo dovoljenje za bivanje (posledica regulacijske politike, poroke) in delajo ilegalno.

Glej sliko 1.

Slika 1: Predstavitev različnih stanj, v katerih se lahko znajdejo migranti



Vir: Tapinos, 1999, str. 232.

Glavni problem metod merjenja je v tem, kako preiti iz administrativne statistike, ki jo zaznamujejo posebnosti vsake države, k metodam za merjenje tega pojava. Večina metod temelji na podatkih imigracijskih držav in imajo osnovo v dveh vrstah logike, ki bodisi ocenjuje obseg ilegalnih imigrantov s primerjavo statistike ob vstopu in modifikacijami statusa s podatki, ki so povezani z imigranti, ali pa ocenjujejo z uporabo obsežnega registra demografskih dogodkov kot so rojstva in smrti.

Vrste metod merjenja za ocenjevanje ilegalnosti (Tapinos, 1999, str. 233-235):

1.) Direktne meritve

a) Administrativne statistike:

- statistike odklonitev (vize/vstopi, politični azil, dovoljenja za delo in bivanje)
- kršitve (vstopi/meje, bivanje, delo)
- regulacija (masovna, izjemna)

b) Meritve:

- brez vzorca (Delfi metoda)
- z vzorcem (tehnika snežne kepe, v trenutku regulacije, ob zaposlitvi, ob mobilnosti/mejni prilivi, biografski)

2.) Indirektne ocene

a) Primerjava virov (pričakovana populacija, združevanje vrst)

b) Sklepanje iz drugotnih dogodkov (razmerje spolov, normalne kršitve zakona, smrti in rojstva, statistike obiska šol, socialne in zdravstvene ugodnosti)

c) Statistike dela (nacionalni podatki)

Metode ocenjevanja ilegalnih migracij so bile najprej razvite in uporabljene v ZDA. Warren (1994) pravi, da direktne meritve s primerjavo vstopnih statistik in modifikacij statusa iz INS (Immigration and Naturalization Service) podatkov dovoljujejo sklep o ljudeh, ki jim je viza potekla. K tej komponenti stanja ilegalnih migrantov pa je potrebno prišteti še ilegalne vstopne, ki so ocenjeni z indirektnimi metodami (Tapinos, 1999, str. 233).

Ocenjevanje bivanja temelji na podatkih pridobljenih s popisom. Od celotne preštete populacije rojene v tujini v trenutku popisa in teoretično legalne populacije rojene v tujini v istem časovnem trenutku je ocena populacije ilegalnih migrantov dosežena z odštevanjem ene od druge. Da bi bili analitično zanimivi, morajo imeti popisi vključeno visoko razmerje ilegalnih migrantov (Tapinos, 1999, str. 233). V Evropi so se z meritvami ilegalnih migracij začeli ukvarjati šele pred kratkim.

V praksi lahko meritve temeljijo na direktnem opazovanju posameznika v ilegalni situaciji ali pa se predvideva, da v njej še bo, ali v trenutku prehoda meje (na primer podatki o prisilnih odhodih) ali med bivanjem v državi (na primer regulacije in zavrnitve azila). Takšne informacije so lahko osnova samo za nepopolne meritve, zato so potrebne metode indirektnega ocenjevanja.

Ocene, ki temeljijo na populaciji držav, iz katerih migranti izvirajo, so aplikacija klasičnih metod, kot sta na primer metoda "pričakovane populacije" in "razmerja spolov". Vgrajene pa imajo dodatne informacije izpeljane iz podatkov držav, iz katerih so imigranti.

1. metoda

Metoda pričakovane populacije temelji na primerjavi med pričakovanim in opazovanim obsegom populacije, razdeljenim glede na starost in spol v dveh zaporednih popisih. Začnemo s porazdelitvijo populacije na določen datum (t) in upoštevamo smrti in rojstva skozi določeno obdobje (t , $t+k$). Razlika med dejansko opazovano populacijo in ocenjeno populacijo ($t+k$) nam da oceno neto migracij emigracijske države znotraj obdobja med dvema popisoma.

Za oceno ilegalnih migracij pa je potrebno primerjati oceno neto migracij z variacijami v obsegu prebivalstva (ali v neto migracijah), ki so bile registrirane po svetu, za rezidente opazovane države. Za to metodo ocenjevanja ilegalnih migracij so torej potrebne informacije o obsegu rezidentov države, ki jo preučujemo, za države, v katere se odseljujejo.

Ta metoda je uporabna samo v primeru, da rezidenti države, ki jo preučujemo, migrirajo v majhno število različnih držav.

2. metoda

Temelji na predpostavki, da je med ilegalnimi migranti več moških kot žensk. To se opazi v primanjkljaju števila moških v "razmerju spolov" v emigracijski državi.

Ocena števila manjkajočih ljudi je mogoča, če poznamo delež moških med državljani določene države, ki prebivajo doma, in delež moških med državljani, ki so registrirani tako doma kot tudi v tujini.

Ti dve indirektni metodi lahko ocenita samo skupno število državljanov določene države, ki živijo v tujini, ne povesta pa ničesar o njihovi strukturi znotraj države, v katero so se odselili.

3. metoda

Dokler ilegalni imigranti lahko delajo samo v okviru sive ekonomije, je mogoče dobiti oceno ilegalnih imigracij kot sočasen produkt merjenja sive ekonomije, ki jo definiramo kot tiste aktivnosti, ki se izogibajo plačevanju davkov in prispevkov socialnemu varstvu. Ta pristop pa ima dve omejitvi:

- Ilegalni delavci migranti so le majhen delež tistih, ki delajo ilegalno.

- Metode, ki se jih uporablja za ocenjevanje sive ekonomije, odražajo poudarek predvsem na obdavčenju in nacionalni statistiki (obseg in rast BDP-ja) in niso direktno povezane z legalnim statusom delavcev migrantov. Še več, v sivi ekonomiji je razločevanje med ilegalnim zaposlovanjem in registriranim zaposlovanjem zelo težko postaviti.

Ilegalna migracija je že po definiciji kršitev zakona in države so se dolgo časa pretvarjale, da gre bolj za izjemne pojave, vendar pa se je izkazalo, da ilegalne migracije niso le izjema, pač pa pojav, za katerega je verjetno, da bo naraščal skupaj z globalizacijo, ekonomskim tranzitom in etničnimi konflikti.

Poleg naštetih problemov se pojavlja tudi problem izkoriščanja metod in rezultatov v politične namene. Ker se ponavadi ne uporabljajo statistična orodja in znanstvene raziskave, je mogoče rezultate prikrojiti, še posebno za potrebe predvolilnih bojev in ksenofobičnih interesov določenih skupin (Tapinos, 2000, str. 3). Zato je nujno potrebno razvijati statistične metode za merjenje tega pojava.

2. EKONOMSKI VPLIVI ILEGALNIH MIGRACIJ

2.1. Uvodno pojasnilo

Standardna teorija trga dela predvideva, da ravnotežna plača pade, ko na trg dela vstopijo migranti. Kvantitativni vpliv na zaposlitev domačega prebivalstva je odvisen od elastičnosti ponudbe domačega dela v primerjavi z elastičnostjo povpraševanja po delu. Pomemben nadomestitveni učinek se opazuje samo na delu, kjer nižja ravnotežna plača vodi do izdatnega umika domačih delavcev iz trga dela brez pomembnejšega povečanja v povpraševanju po delu. Empirične možnosti takega predvidevanja so odvisne od obsega, v katerem lahko določimo elastičnost različnih segmentov ponudbe dela (s poudarkom na starosti, spolu, stanu in sposobnostih) in naravi sprememb v ponudbi dela (variacije v stopnjah aktivnosti in zaposlenosti, opravljenih urah).

Druga šola vidi razdelitev trga dela kot ključni faktor za razumevanje vpliva migrantov na trg dela: Layard, Nickell in Jackman (1991) trdijo (ob upoštevanju razlik v zaposlitvah v primarnem in sekundarnem sektorju), da padec plač v primarnem sektorju povzroči povečanje povpraševanja po delu, medtem ko padec ravni plač v sekundarnem sektorju povzroči padec ponudbe dela. Torej se lahko pričakuje, da bo imel padec plač pozitiven vpliv na zaposlovanje tujcev v sekundarnem sektorju (Tapinos, 1999, str. 236).

2.2. Obnašanje ponudbe in povpraševanja po delu

Migrantom lahko sicer ilegalna zaposlitev prinese določene prednosti, vendar pa je ilegalni status pogosto ljudem vsiljen in je le redko posledica izbire. To nam dokazuje vnema ljudi za pridobitev legalnega statusa, kadar se pojavi možnost.

Trditev, da so ilegalni delavci (za katere se predpostavlja, da jih bolj zanima plačilo kot pa delovni pogoji) pripravljene sprejeti daljši delovni čas, je potrebno dokazati. Da bi osvetlil edini vpliv spodbud na delovne ure, je Dunn (1960) skušal oceniti obseg, do katerega stopnja plače ustreza mejni stopnji substitucije med dohodkom in prostim časom. S tega vidika je primerjal rezultate dobljene iz treh vzorcev, ki se razlikujejo glede na obstoj in količino bonusov, ki so povezani z dolgim delovnim časom, in fiksnimi stroški pridobitve zaposlitve.

Dunn je ugotovil, da je kmetijski sektor ekonomski sektor, ki je najbližje hipotezam iz ekonomske teorije (pomanjkanje bonusov za nadurno delo, nizki fiksni stroški pridobitve zaposlitve, veliko informacij o plačah in konkurenca med delodajalci). V tem primeru ni bilo razlik med delovnim časom legalnih in ilegalnih delavcev. Iz rezultatov dobljenih na osnovi preučevanja kmetijskega sektorja je avtor zaključil, da so preference glede delovnega časa neodvisne od legalnega statusa delavca (Tapinos, 1999, str. 236).

Vendar pa se dozdeva, da so prednosti zaposlovanja ilegalnih migrantov na strani delodajalca. Ilegalni status migrantu narekuje, da se zadovolji z zelo nizko plačo, pogosto tudi pod legalnim minimumom. V tem primeru seveda lahko delodajalec pričakuje koristi od zaposlovanja ilegalnih delavcev.

Raziskava o francoski oblačilni industriji, ki jo objavil Iskander (1999) pojasnjuje, da odločitev delodajalca o zaposlitvi ilegalnih migrantov temelji na strategiji podjetja ali želi doseči proizvodnjo kvalitetnih proizvodov ali pa želi minimizirati plače (Tapinos, 1999, str. 236).

Za delodajalca obstajajo (ob predpostavki, da ni stroškov sankcij nedovoljenega zaposlovanja) trije razlogi za zaposlovanje ilegalnih delavcev:

- razlike v plačah,
- razlike v socialnih stroških,
- fleksibilnost v procesu proizvodnje.

Da ima delodajalec koristi od zaposlovanja ilegalnih migrantov, morajo le-ti sprejeti plače nižje od trenutnih tržnih. Če upoštevamo razlike v plačah, življenjski ravni in možnostih zaposlitve v emigracijskih in imigracijskih državah, imajo tako ilegalni kot legalni migranti ponavadi nižjo minimalno plačo. Postavi pa se vprašanje, ali imajo ilegalni migranti nižjo minimalno plačo kot legalni migranti?

Ilegalni migranti morajo po eni strani oceniti pričakovane stroške svoje ilegalnosti, to ponavadi vključuje stroške vstopa v državo (verjetnost aretacije ob vsakem poskusu vstopa, povprečno število poskusov preden jim uspe vstopiti v državo, stroški za vodnike ipd.) in stroške, ki nastopijo, če se ugotovi, da so zaposleni ilegalno.

Po drugi strani morajo ilegalni migranti čim hitreje vrniti denar, ki so si ga najverjetneje sposodili za vstop v državo in zato so možnosti podaljševanja časa za iskanje zaposlitve precej omejene. Ilegalni migranti so zato prisiljeni sprejeti nižjo plačo kot domači delavci in legalni migranti v isti kategoriji kvalificiranosti.

Kar se tiče socialnih dajatev in stroškov, ki niso povezani s plačo, "ceteris paribus" naraščajo prednosti zaposlovanja ilegalnih migrantov linearno s stroški dela, ki bi nastali drugače (predpisi glede zdravstvenega zavarovanja in varnosti pri delu). Od tod lahko sklenemo: ker je z ilegalnostjo povezano dosti negotovosti, ima zaradi tega ilegalni migrant slabši pogajalski položaj in je bolj podvržen diskriminaciji kot domači delavci in legalni migranti.

2.3. Ilegalni migrantski delavci in siva ekonomija

Siva ekonomija in ilegalno zaposlovanje tujcev seveda nista isti pojem, vendar med njima obstaja povezava, ker je za ilegalne migrante edini način zaposlitve ilegalno delo.

Moulier-Boutang (1991) pravi, da je ilegalno delo tujcev točka, kjer se dotikata dve področji: na eni strani ilegalna migracija (ki je povezana z dinamiko mednarodnih migracij) in siva ekonomija (ki je povezana s spremembami na trgu dela, vendar ne more biti omejena samo na delo ilegalnih migrantov) na trgu dela na drugi strani (Tapinos, 1999, str. 237).

Delo, ki ga opravljajo ilegalni migranti je odvisno od splošne dinamike trga dela, vendar pa je neodvisno od dinamike mednarodnih migracij. Obstoj sive ekonomije je del kompleksnega procesa hierarhije trga dela in izogibanja zakonom, kar je vse skupaj odziv na konkurenco, na katero je potrebno odgovoriti z doseganjem večje fleksibilnosti v proizvodnji in plačah.

Sivo ekonomijo pogosto spremlja tudi neizplačilo plač in pogosto prehajanje iz zaposlenosti v nezaposlenost, velika stopnja samozaposlitve ter zaposlovanje na podlagi pripadnosti določeni skupnosti (družina, etnične skupine, politična usmeritev ipd.).

Uporaba ilegalnega dela je pogosta predvsem v sezonskih delih, ki zahtevajo hiter odziv na spremembe v povpraševanju in spreminjanju okusov. Ilegalno delo opravljajo različne kategorije delovne sile: dijaki, študentje, ženske, ki iščejo drugo zaposlitev, hišne pomočnice, med njimi pa tudi tujci v negotovi situaciji (legalen ali ilegalen status). Vendar pa je potrebno poudariti, da so nelegalno zaposleni tujci samo del sive ekonomije, ne pa razlog za njen obstoj.

Sektorji, v katerih so ponavadi zaposleni ilegalni migranti, so: kmetijstvo, gradbeništvo, turizem in hotelirstvo, storitve v gospodinjstvu, računalniške storitve. Razloge, zakaj so ilegalni migranti zaposleni prav v teh sektorjih, lahko iščemo predvsem v tem, da zaposlovanje ilegalnih migrantov prinaša večjo fleksibilnost v proizvodnjo (sezonski značaj je na primer zelo značilen za kmetijski sektor). Prisotnost tujcev v teh sektorjih je lahko pojasnjena s prizadevanji za doseganje čim nižjih stroškov.

Poleg prisotnosti v kmetijskem sektorju in industriji, katerih delež v BDP-ju pada v večini razvitih držav, so ilegalni migranti vedno bolj pogosti v sektorju storitev, ki je v naraščanju in so konkurenca domačim delavcem. V državah, kot sta na primer Francija in Italija, so kvalificirani ilegalni tuji delavci zaposleni v znanosti in šolstvu ponavadi za znatno manjše plače kot domači delavci.

Najemanje zunanjih kooperantov je drug trend, ki spodbuja zaposlovanje ilegalnih migrantov. V želji po znižanju stroškov podjetja najemajo zunanje sodelavce, ki lahko zaposlujejo ilegalne migrante (Garson, 2000, str. 2).

Ne glede na to, ali vključuje legalne aktivnosti, ki kršijo sistem obdavčevanja in zaposlitve ali pa za nelegalne dejavnosti (na primer prodaja nedovoljenega blaga), se neformalni sektor razvije iz formalnega, na isti način kot so ilegalne migracije posledica obstoja sistema legalnih migracij. Neformalni sektor je rezultat togosti institucij formalnega sektorja (na primer davčna pravila, pravila glede delovnega časa) in ne bi mogel obstajati, če ga družba ne bi do določene mere tolerirala.

Seveda pa obstajajo razlike v tolerantnosti družbe do neformalnega sektorja med različnimi državami: južnoevropske države so na splošno bolj tolerantne do obstoja velikega neformalnega sektorja kot skandinavske države (Tapinos, 2000, str. 4).

2.4. Vpliv na trg dela

Pri preučevanju vpliva ilegalnih migracij na trg dela se je potrebno vprašati, v kakšnem obsegu zaposlovanje ilegalnih imigrantov vpliva na zaposlovanje in plače legalnih migrantov. Naslednje pomembno vprašanje je, kakšne razlike v plačah je opaziti med plačami rezidentov, legalnih migrantov in ilegalnih migrantov. Ali so razlike v plačah posameznikov, ki imajo identične vse lastnosti, razen legalnega statusa, posledica prilagoditvam trgu ali gre za diskriminacijo migrantov?

Ilegalni status je le redko prostovoljna izbira migranta. Dokaz za to trditev je vnema ljudi za zadostitev kriterijem, ki so potrebni za pridobitev legalnega statusa.

Nedvomno so prednosti zaposlovanja ilegalnih migrantov na strani delodajalca. Delodajalec bo pridobil z zaposlitvijo ilegalnega migranta, ki nujno potrebuje delo in je zato pripravljen sprejeti nižjo plačo od domačih delavcev. Ilegalni migrant ima zaradi svojega statusa slab pogajalski položaj in se mora zaradi tega zadovoljiti z nižjo plačo, pristati mora tudi na to, da mu delodajalec ne prizna raznih bonusov (na primer za nadurno delo), delodajalec mu prav tako ne plačuje socialnega zavarovanja (Tapinos, 2000, str. 3).

Postavlja se vprašanje, ali ima ilegalni status neposreden vpliv na višino plače. Raziskava Douglasa Massesya (Tapinos, 2000, str. 2), ki jo je izvedel v štirih mehiških skupnostih v ZDA, kaže na to, da ilegalni status ni nujno sam po sebi vzrok za nižjo plačo, ampak ima bolj posreden vpliv. Ilegalni migranti so na istem delovnem mestu krajši čas, njihovo delo je pogosto prekinjeno, prav tako pa je opaziti med ilegalnimi migranti težnjo, da omejijo iskanje dela prav na sektorje, v katerih so plače slabe.

V Franciji so se v 60-tih letih, ko so v državi obstajali programi regulacije migracij in s tem možnost za migrante za pridobitev legalnega statusa, delodajalci odločali za zaposlovanje dveh kategorij tujih delavcev: tiste, ki so že bili v državi in so čakali na pridobitev legalnega statusa, če pa se je pojavila potreba po dodatnih delavcih, so se odločili za zaposlitev ilegalnih migrantov. Delodajalci pri zaposlovanju ilegalnih migrantov niso veliko tvegali, saj so ilegalni delavci sorazmerno lahko legalizirali svoj status. Po pridobitvi potrebnih dokumentov so imeli boljše možnosti za vzpon na plačilni lestvici kot pa tujci, ki so že od vsega začetka imeli legalno urejen status in ki so imeli sklenjene pogodbe za minimalne plače (Tapinos, 2000, str. 3).

Ena zgodnejših študij v ZDA o relativnih vplivih ilegalnih in legalnih migrantov na plače domačinov kaže, da imajo ilegalni migranti manjši negativni vpliv (Tapinos 1999, str. 233). Razlago za tak rezultat je moč najti v dejstvu, da večina legalnih migrantov vstopi v državo brez upoštevanja pogojev na trgu dela, medtem ko se ilegalni migranti bolj odzivajo na endogeno povpraševanje po delu v tej državi. Vendar pa rezultati še niso povsem pojasnjeni.

Omeniti je potrebno raziskavo Ventorinijeve (1997, str. 135). Merila je elastičnost legalnega in nelegalnega zaposlovanja in izrazila dvom glede hipoteze, da obstaja konkurenca s strani ilegalnega tujega dela. Na osnovi podatkov ISTAT iz obdobja 1980-1994 je preučila 14

panog in 5 sektorjev (kmetijstvo, industrija, gradbeništvo, trgovina, storitve) in dokazala, da obstajajo razlike med sektorji.

Negativni učinek je predvsem prisoten na področju kmetijstva, medtem ko je skupni učinek majhen. Če se primerja učinke ilegalnega dela tujcev in ilegalnega dela domačih delavcev, je prvi učinek manjši od drugega, pri čemer ilegalni tuji delavci samo okrepijo vpliv nelegalnih domačih delavcev na trg dela. Do razlik v rezultatih raziskav različnih avtorjev prihaja zaradi metodoloških problemov v zvezi z merjenjem ilegalnih migracij, poleg tega pa tudi zaradi heterogenosti oblik in različnih ozadij ilegalnih migracij.

2.5. Makroekonomski vpliv, distribucija in obdavčenje

2.5.1. Plače in zaposlovanje

Glede na standardno ekonomsko teorijo imigracije znižujejo ravnotežno plačo, povečajo celotno zaposlitev (domačih in tujih delavcev) in spremenijo distribucijo dohodka med delom in kapitalom. Večji kot je padec stopnje plač glede na imigracije, večji je presežek in povračilo kapitalskih investicij.

Če povežemo učinke ilegalnih migracij z zmanjšanjem stroškov dela in z zmanjšanjem ravnotežne stopnje plače, lahko rečemo, da imajo ilegalne migracije, s tem ko omogočijo nižje stroške dela kot pa legalne migracije, "ceteris paribus" bolj poudarjeno pozitiven učinek na BDP kot pa legalne migracije. Seveda pa je potrebno upoštevati značilnosti migrantov, sektorje in panoge, v katerih so zaposleni, pogoje ponudbe in povpraševanja za domače delavce in časovno dimenzijo.

Djajic, na primer, predstavi odprt ekonomski model s polno zaposlitvijo v dveh panogah: nekvalificirani delavci, tako domači kot tudi ilegalni tuji, so zaposleni v panogah, katerih produkti so input za panoge, v katerih so zaposleni samo domači delavci. Učinek na plače in fleksibilnost v sektorju, ki ga prinese zaposlovanje ilegalnih delavcev, poveča celotni proizvod, pa tudi proizvod na delavca. Dolgoročno lahko torej zaposlovanje ilegalnih tujih delavcev pospeši povečevanje kvalificiranosti in mobilnosti domače delovne sile in s tem povečanje dohodka za družbo kot celoto (Tapinos, 1999, str. 239).

Najbolj občutljivo področje je preučevanje učinkov ilegalnih migracij na najbolj neprivilegirane delavce v družbi. Ker imigracije povečajo celotni proizvod, lahko določene prizadete skupine dobijo nadomestilo v obliki minimalnih plač in ostalih oblik zajamčenega dohodka. Taki ukrepi, se pravi zagotavljanje nadomestil, lahko sami po sebi spodbujajo ilegalne migracije. Argument za to trditev ni ta, da ilegalne migrante privlači "manget blaginje", pač pa, da povečanje minimalne plače za domače delavce spodbuja delodajalce, da zaposlujejo ilegalne delavce, ki so za svoje delo pripravljeni sprejeti nižje plačilo.

Tukaj se pojavi tako imenovani učinek izrinjanja domačih delavcev in legalnih migrantov s strani ilegalnih migrantov: povečanje minimalne plače ali povečanje drugih oblik zagotovljenih dohodkov lahko predstavlja spodbudo za ilegalne migracije, in sicer zato, ker višja minimalna plača za domače delavce spodbudi delodajalce k najemanju tuje ilegalne delovne sile. Ta učinek izrinjana prizadene legalne migrante in domače delavce v enakem obsegu. To stanje ogroža njihovo socialno varnost, še posebej, kadar je stopnja nezaposlenosti visoka (Tapinos, 2000, str. 4).

Takšna predvidevanja govorijo v prid restriktivni migracijski politiki. Vendar pa je v odprti ekonomiji potrebno upoštevati, da imajo omejitve legalnih in ilegalnih migracij, ki imajo za cilj zaščito manj kvalificiranih skupin domačih delavcev, lahko za posledico povečanje delovno intenzivnega uvoza. Potencialni migranti, ki zaradi omejitev ne morejo zapustiti svojih držav, se bodo specializirali v proizvodnji in izvozu delovno intenzivnih proizvodov, zaslužki nekvalificiranih delavcev v državah, v katere bi ljudje drugače imigrirali, pa bodo na ta način prizadeti.

2.5.2. Davki

Kadar preučujemo ilegalne migracije je potrebno omeniti tudi njihov fiskalni učinek. Fiskalni učinek ilegalnih tujih delavcev in njihovih družin je na splošno pozitiven, kar se tiče državnega proračuna: ilegalni migranti plačujejo indirektno davke prav tako kot ostali potrošniki. Izognejo se plačilu davka na dohodke (ker so pač zaposleni nelegalno), vendar pa so njihovi dohodki ponavadi tako nizki, da izguba davka na dohodek nima prevelikega vpliva na državno blagajno in je malo verjetno, da bi preseгла to, kar dajejo v zameno, če upoštevamo, da je njihova uporaba družbenih storitev manjša od njihovih dohodkov.

Edini resnični stroški, ki jih povzročajo, so stroški, ki niso povezani z legalnim statusom. Gre predvsem za izobraževanje, do katerega so upravičeni vsi otroci ne glede na legalni status. Trditev, da je možnost izkoriščanja sistema socialne zaščite spodbuda za ilegalne migracije, je potrebno jemati z določeno rezervo, predvsem zato, ker so v večini držav socialne storitve ilegalnim migrantom težko dosegljive (Tapinos, 2000, str. 5).

2.5.3. Stroški kontrole

Zadnji element, ki ga je potrebno upoštevati so stroški kontrole, ki so lahko zelo visoki. Vhodna kontrola se ukvarja s širokim spektrom ilegalnih aktivnosti vključno s tihotapljenjem drog in terorizmom. Vseh stroškov, ki nastanejo pri vhodni kontroli, ne moremo pripisati ilegalnim migracijam. Specifični stroški (npr. mejna kontrola, kaznovanje delodajalcev, raziskovanje in vračanje tujcev, ki nimajo pravih dokumentov) so sestavni del splošne migracijske politike in so kot taka cena, ki jo je potrebno plačati za delovanje migracijskega režima, če seveda nimamo opraviti s sistemom, ki ima popolnoma odprte meje.

Da bi ilegalne migracije predstavljale fiskalno breme, bi bilo treba predpostaviti, da stroški kontrole presegajo pozitivno bilanco fiskalnih dohodkov, zmanjšano za socialne izdatke povezane z njim. To pa je glede na obseg pozitivnega vpliva ilegalnih migracij na BDP skoraj nemogoč rezultat (Tapinos, 2000, str. 5).

3. ILEGALNE MIGRACIJE KOT GROŽNJA VARNOSTI

Na ilegalne migracije je mogoče gledati tudi kot na grožnjo varnosti v mednarodnih odnosih, in sicer na treh ravneh (Lohrman, 2000, str. 4):

- Zaznavanje masovnih mednarodnih populacijskih premikov kot grožnje ekonomski blaginji, socialnemu redu, kulturnim in verskim vrednotam in politični stabilnosti v državah sprejemnicah in v tranzitnih državah.
- Ogroženi so odnosi med državami, med državami izvora in državami sprejemnicami.
- Ogrožena pa je tudi varnost samih migrantov.

Med ogrožanjem varnosti obstajajo razlike med razvitimi državami in državami v razvoju.

3.1. Ekonomski migranti, begunci in negotovost v razvitih državah

- **Imigracije in kriminal:** V mnogih državah sprejemnicah je prisotnost ilegalnih migrantov zaznana kot rastoča grožnja javnemu redu. Udeležbo migrantov v kriminalu, na primer v tihotapljenju mamil, ljudi, v tatvinah ali celo v terorizmu, uporabljajo vlade za opravičilo strogih ukrepov proti ilegalnim migracijam in sistemu azila. Seveda je vpletenost nekaterih članov imigracijske skupnosti v kriminalna dejanja nemogoče zanikati, vendar pa je skupni vpliv imigracij na stopnjo kriminala in notranje varnosti pogosto precenjen. Javne debate so pogosto zaznamovane s predsodki in stereotipi, ilegalni migranti in prosilci za azil pa že v naprej označeni za potencialno nevarnost.
- **Imigracije, socialna varnost in politična stabilnost:** V mnogih državah sprejemnicah, še posebej v zahodni Evropi, je med ljudmi prisoten strah, da jih bodo preplavili migranti z drugačno kulturo. Strah ima korenine v dolgoletnem procesu nastajanja države in naroda. Vendar pa nevarnosti ne gre iskati v imigrantih z različnimi kulturnimi ozadji, pač pa v političnem izkoriščanju teh razlik.
- **Etnične manjšine in mednarodne politične napetosti:** Migranti lahko podpirajo določene politične stranke, etične skupine in politične lobije z denarnimi sredstvi, orožjem in tudi ljudmi.
- **Ilegalne migracije, tihotapljenje migrantov in mednarodne politične napetosti:** Vedno več držav zaznava tihotapljenje migrantov kot grožnjo varnosti, saj gre navsezadnje za kriminalno in nezakonito dejanje. Pogosto ilegalne migracije povzročijo poslabšanje odnosov med državo izvora in državo sprejemnico, ki zahteva omejitev ilegalnih migracij.

3.2. Ekonomski migranti, begunci in negotovost v državah v razvoju

V nasprotju s splošnim prepričanjem, da se vsi migranti selijo v razvite države, v resnici samo del migrantov dejansko migrira v razvite države. Večina migrantov se seli iz ene države v razvoj v drugo državo v razvoju. Razlogi za to so različni: državljanske vojne, kršenje človekovih pravic, revščina, ekonomske krize, ekološke krize. Od 13,5 milijonov beguncev in prosilcev za azil konec leta 1998 jih je bilo 11 milijonov nastanjenih v državah v razvoju, kot so: Afrika, srednji Vzhod, Sudan, Angola, Kolumbija, Irak, Burma, Turčija, BIH, Indija, Ruanda ipd. (Lohrman, 2000, str. 10). Prisilni migracijski toki povzročijo destabilizacijske učinke tako v državi izvora kot tudi v državi sprejemnici.

Grožnje za države izvora v razvoju so naslednje (Lohrmann, 2000, str. 10-12):

- Begunska taborišča sosednjih držav so pogosto baza za politične in vojaške akcije beguncev proti režimu v domači državi. Pogosto države sprejemnice dopuščajo oziroma celo odkrito podpirajo begunce v teh akcijah in na ta način povzročajo mednarodne konflikte.
- Države izvora največkrat niso zainteresirane za vrnitev migrantov, saj bi to povzročilo dodatno obremenitev za že tako obubožane naravne vire (voda, zemlja), socialni sistem, trg dela, politični sistem ipd.

Grožnje za države sprejemnice v razvoju (Lohrmann, 2000, str. 12-14):

- Masovne migracije lahko opustošijo naravne vire, kot so zemlja, voda, les. Poleg tega so breme za zdravstveni sistem, šolski sistem, stanovanjski sistem in seveda za naraščajočo nezaposlenost.
- Masovne migracije predstavljajo nevarnost v državi sprejemnici, kadar spremenijo etnično, versko ali jezikovno strukturo v državi sprejemnici, in na ta način destabilizirajo socialno in politično ravnotežje.
- Begunska taborišča lahko ogrozijo socialni red v državah sprejemnicah. V begunskih taboriščih se pogosto soočajo z visoko stopnjo nasilja in kriminala (umori, posilstva, izsiljevanja, kraje, nasilje proti prostovoljcem in sodelavcem humanitarnih organizacij, upori proti vojski ipd).
- V določenih situacijah se lahko begunci uprejo režimu države sprejemnice.
- Masovne migracije lahko povzročijo resne ekološke probleme.
- Države sprejemnice lahko stopijo v konflikt z državo izvora.

4. BOJ PROTI ILEGALNIM MIGRACIJAM

V literaturi se pojavljajo argumenti na osnovi ekonomske učinkovitosti, ki govorijo v prid odprtim mejam, kot tudi argumenti, ki zagovarjajo politiko kontrole. Hamilton in Whalley (1984) sta postavila hipotezo, da bi se celotna svetovna blaginja povečala, če bi se meje odprle, vendar sta predpostavila fiksno domačo ponudbo dela (Tapinos, 1999, str. 241).

Na nacionalni ravni pa je bolj realno reči, da imajo za državo sprejemnico imigracije distribucijski učinek in učinek zastojkarja in to dovoljuje imigrantom, da pridobijo zaradi preteklih akumulacij kapitala in tehnološkega napredka. Stroške povezane z akumulacijo kapitala in tehnološkim napredkom pa so prevzele pretekle generacije.

Če opazujemo migracije skozi daljše obdobje, se pojavlja preveč parametrov, ki se jih težko meri. To je razlog, zakaj so imigracijske politike oblikovane na kratkoročnih ekonomskih argumentih ali na argumentih politične filozofije, ki nimajo nič opraviti z vidikom ekonomskega učinka.

Vnemo držav za preprečevanje ilegalnih migracij je mogoče pojasniti tudi z vidikom varnosti v določeni državi, vendar pa gre pogosto za izkrivljanje stvarnosti in delovanje v korist določenih političnih interesov.

4.1. Kontrola na meji in kontrola dolžine bivanja

Za ocenjevanje učinkovitosti migracijske politike je nujno, da so cilji politike jasno določeni. Postavlja se naslednje vprašanje: če je cilj zmanjšanje ilegalnih migracij in naseljevanja v državi, ali so vhodne omejitve dovolj učinkovite in ali predstavljajo najboljšo rešitev. Da bi odgovorili na to vprašanje, moramo upoštevati ne samo direkten vpliv na pritoke ilegalnih migrantov, ampak tudi učinke na neto migracije.

Vhodna kontrola je samo ena od poti za omejevanje pritokov in naseljevanja v državi. Zato je potrebno primerjati stroškovno učinkovitost kontrole meje z drugimi indirektnimi metodami, na primer s kaznovanjem delodajalcev v primeru zaposlovanja ilegalnih migrantov ali pa politiko sodelovanja z državami, od koder prihajajo ilegalni migranti.

Politika kontroliranja pritokov odgovarja splošnim principom imigracijske politike glede na število in značilnosti legalnih migrantov. V državah, ki so zanimive za naseljevanje, posebej v ZDA, to vključuje definiranje imigracijskih kriterijev in meril za boj proti ilegalnim migracijam. V Evropski uniji se kaže v obliki strogih prepovedi delovnih migracij za državljane držav, ki niso članice Evropske unije.

Ne glede na to, ali gre za omejitve vstopa v državo s politiko viz ali z zaščito pred nelegalnim prečkanjem meje, kažejo te politike kontroliranja migracijskih tokov svojo učinkovitost, vendar tudi svoje omejitve. Čeprav so zmanjšali število vstopov določenih skupin, je to vodilo tudi v njihovo zamenjavo (do določene stopnje) s skupinami, katerih vstopi so mogoči ali pa jih manj kontrolirajo in so se transformirali v ilegalne prebivalce. Očitno politike za kontroliranje pritokov ne morejo same po sebi regulirati imigracij. Zaradi mednarodnega odpiranja gospodarstev, povečevanja števila premikov ljudi čez meje, vzdrževanja (celo povečevanja) ekonomskega neravnovesja med bogatimi in revnimi državami kontrola ne more biti samo stvar viz in mejne policije.

Z globalizacijo predstavlja vstopna kontrola resen problem za razvite države. Običajno je tako, da so države, ki so privlačne za ilegalne imigrante, privlačne tudi za druge vstopne, predvsem za turiste in ljudi, ki prihajajo na družinske obiske. Problem je v tem, kako že ob vstopu ločiti med potencialnimi migranti in ostalimi tokovi prišlekov v državo. Države zahtevajo na primer od turistov, da imajo povratno karto ali določeno vsoto denarja, v Franciji pa so pred kratkim uvedli "certifikat bivanja" (certificat d'hebergement).

Ta pojav se lahko opazuje na primeru ZDA, ki je usmerjena predvsem na vstop (npr. vize) in na nadzor mej. Kako učinkovita je grožnja, da bo migranta odkrila "Immigration and Naturalization Service" (ISN)?

Raziskava, ki jo je izvedel Espenshade leta 1995, nam ne da trdnega odgovora. Obstajala naj bi 30% verjetnost, da bodo migranti ujeti ob tem, ko skušajo vstopiti v ZDA; seveda pa lahko poskušajo vstopati v državo toliko časa, dokler se jim to ne posreči. Ko pa so enkrat na ameriških tleh, je verjetnost, da jih ujamejo samo še od 1-2%. Iz tega lahko sklepamo, da bodo migratni enkrat že prečkali mejo, ko pa jo prečkajo, obstaja zelo majhna verjetnost za aretacijo (Tapinos, 1999, str. 241).

Zdi se, da ni povezave med zaznanim tveganjem za aretacijo in celotnim številom ilegalnih migrantov v ZDA. Espenhade zaključuje, da INS politike nimajo učinka odvracanja. Čeprav so se v preteklih letih INS kontrole okrepile, je še vedno opaziti povečevanje števila prihodov.

Kontrola vstopa na noben način ni tudi kontrola dolžine bivanja v državi. Okrepitev zunanjih kontrol, kakorkoli so že učinkovite na področju kontrole pritokov, nima vpliva na stopnjo vrnitve migrantov, na dolžino bivanja in zato na stanje ilegalnih migrantov. Sistem azila je tipičen primer omejitve, ki jih ima kontrola pritokov in dolžine bivanja.

Sistem azila skuša zagotoviti pravno zaščito prosilcem za azil, ko so maloštevilni in kjer obstaja neizpodbiten dokaz o osebnem riziku v državi izvora. V poznih 80-tih in zgodnjih 90-tih letih dvajsetega stoletja je prišlo do opaznega povečanja prosilcev za azil v zahodni Evropi, predvsem v Nemčiji, in to v takem številu, da je bilo ovirano delovanje sistema.

Prošilec za azil vloži prošnjo za azil, ker pa se pojavlja veliko število takih prošelj, traja lahko proces pridobitve azila več mesecev, v določenih primerih pa tudi več let. V večini primerov

je prošnja zavrnjena na prvi stopnji, zato ponavadi sledi pritožba, ki še upočasni proces. Oseba pa lahko med tem procesom ostane v državi.

Država ima na izbiro dve možnosti: ali prosilcu za azil odobri delovno dovoljenje, to pomeni, da če je pritožba zavrnjena (kar se največkrat zgodi), je prosilec že asimiliran v novo okolje in je odločitev sodišča, ki pomeni vrnitev prosilca v domačo državo neizvedljiva iz tehničnih in humanitarnih razlogov.

Druga možnost pa je, da država prosilcu ne odobri delovnega dovoljenja, kar pa pomeni breme za državo, ker mora prosilcu plačevati določeno finančno pomoč. V tem primeru si prosilec največkrat sam najde zaposlitev in na ta način sodeluje v sivi ekonomiji.

Države, ki se soočajo s tem problemom, so se odločile pospešiti ta proces s povečanjem proračuna za vladne oddelke pristojne za begunce. Ta poteza se je izkazala za učinkovito. Potrebno pa je zaostri shemo azila. V Evropi na splošno se za ta namen uporabljajo določila Dublinske konference. Gre za sporazum, s katerim so države članice EU poenotile napore v boju proti ilegalnim migracijam, in ki določa, da je vsaka posamezna država sama odgovorna za odločanje o prošnjah za azil.

Te akcije so vodile do občutnega zmanjšanja števila prosilcev za azil. Vendar pa imajo za enkrat večji finančni viri in večja kontrola le omejen učinek na sistem azila, saj bo azil navkljub vsemu ostal ena od ključnih komponent toka migracij.

Med vstopno kontrolo in regulacijo vrnitve migrantov obstaja določena povezava. Država, v katero je težje vstopiti, zmanjša pripravljenost za odhod tistih, ki so že v državi. Ko se država sooči s težavo uveljavljanja kontrole dolžine bivanja, odreagira s povečanjem ovir za vstop, ki so celo višje, kot je prvotno načrtovala. Kontrola migracij se lahko izvaja le ob vstopu, medtem ko so socialni, ekonomski in politični problemi migracije bolj rezultat bivanja migrantov v določeni državi.

Tako evropske kot tudi ameriške izkušnje kažejo, da do sedaj še noben sistem regulacije ni preprečil obstoja ilegalnih migracij in sicer zato, ker še nobeden ni vplival na faktorje in mehanizme odločanja za tak način migracije. To pa ne pomeni, da bi morali taki programi regulacije biti izpuščeni.

4.2. Kontrola zaposlovanja in kazni za delodajalce

Uvajanje kazni proti delodajalcem, ki uporabljajo ilegalno delo je druga oblika kontrole, katere namen je določati dejavnike ilegalnih migracij. Po izkušnjah v Evropi in Ameriki je očitno, da ima tudi ta metoda omejeno učinkovitost. Za to trditev obstaja več dokazov. Težave pri uvajanju tega sistema so tehnične ali legalne narave, druge pa so spet povezane s socialno-kulturnim okoljem.

V večini primerov se od delodajalcev ne zahteva (ali pa je v praksi nemogoče zahtevati), da preverjajo veljavnost dokumentov svojih zaposlenih. Tudi če se od delodajalca zahteva, da preverja status delavca, se delodajalca lahko kaznuje samo zato, ker ni zagotovil veljavnih dokumentov. Tak sistem sankcij je torej lahko učinkovit samo v primeru, da ga sprejme javnost, posebej na lokalni ravni, kot legitim element intervencij na trgu dela.

Sankcije proti delodajalcem pa imajo tudi ekonomsko dimenzijo. Učinkovitost sistema sankcij je odvisna od obsega, v katerem sankcije zmanjšujejo povpraševanje po ilegalnem delu z dodajanjem premije tveganja na njihove plače. Učinkovitost pa je odvisna tudi od obsega, v katerem sankcije spodbujajo zamenjavo ilegalnih tujih delavcev z domačimi delavci in na ta način zmanjšujejo ilegalne vstope v državo.

Hill and Pearce (1990) pravita, da obstaja cena, ki so jo podjetniki pripravljeni plačati, da lahko najamejo ilegalne delavce. To stanje lahko pojasnimo s "teorijo optimalnega obdavčenja". Podjetniki bodo tvegali in zaposlovali ilegalne migrante toliko časa, dokler bodo pričakovani stroški kazni (funkcija pričakovane višine kazni in verjetnosti, da bodo ujeti) nižji od razlike med stroški dela ilegalnih in legalnih migrantov (Tapinos 1999, str. 244).

Neznani element za delodajalce je verjetnost preverjanja. Vendar se jo da izračunati ali pa vsaj oceniti njene determinante, ki temeljijo na dejavnikih, kot so: količina denarja, ki ga vlagajo za ta namen odgovorni vladni oddelki (v ZDA na primer INS), stopnja geografske in sektorske koncentracije ilegalnih delavcev ter velikost in lokacija podjetja.

Ta ekonomska analiza potrebuje kvalifikacijo v primeru evropskih držav. Vizija tržne ekonomije zanemarja slab ugled, ki doleti delodajalce, ko jih zalotijo, da zaposlujejo ilegalne delavce. Ilegalni delavci so lahko zaposleni v majhnih podjetjih v formalnih in neformalnih sektorjih, njihova zaposlitev v velikih podjetjih, katerih poslovanje je bolj na očeh javnosti, pa bi bila preveč očitna.

Potrebno je izpostaviti vprašanje diskriminacijskega učinka, ki ga imajo sankcije za delodajalce na legalne migracijske delavce. Pošten delodajalec, ki ne želi zaposlovati ilegalnih migrantov, lahko zavrača zaposlovanje delavcev z določenimi značilnostmi, ki bi lahko kazale na to, da so ilegalni migranti (na primer: nizka raven usposobljenosti, slabo poznavanje jezika). Paradoks se pojavi v tem, da delodajalci, ki ubogajo zakon, pravzaprav lahko diskriminirajo legalne delavce.

V vsakem primeru pa kljub omejenim administrativnim učinkom ne pomeni, da kontrole ne bi smele obstajati. To lahko opravičimo s preprosto trditvijo: čeprav policija nikoli ne bo uspela popolnoma izkoreniniti kriminala, to ne pomeni, da je treba ukiniti policijo. Pomen in doseg kontrole je odvisen tudi od konteksta, v katerem deluje, in pomembnosti, ki je odvisna od socialnih in ekonomskih razmer.

V evropskih državah, kot je na primer Francija, je boj proti zaposlovanju tujcev na nelegalen način del širše akcije proti ilegalnemu zaposlovanju. Njen cilj je predvsem v tem, da prepreči nelegalno konkurenco, ki bi bila posledica najemanja ilegalnega dela. Kazni so tako namenjene delodajalcem in ne delavcem. V ZDA pa je stanje drugačno. Uvajanje kazni za delodajalce skuša zmanjšati ilegalne vstope in bivanje in ni v prvi vrsti instrument za regulacijo trga dela.

Sankcije so učinkovite samo, če odsevajo poglede družbe na legitimnost in nujno za boj proti ilegalnemu zaposlovanju. Nujno je soglasje na lokalni ravni s potrebo po boju proti temu fenomenu in uvajanjem sankcij proti delodajalcem. Nova strategija je usmerjena v vključevanje lokalnih skupnosti v akcije.

4.3. Politike usmerjene v zmanjšanje želje za emigracijo

V svetu, kjer demografska in ekonomska neravnotežja zagotavljajo ponudbo emigrantov v presežku nad povpraševanjem razvitih držav, je nujna pomoč v obliki razvoja in promociji strategije tržne liberalizacije, spodbujanju privatnih investicij, pomoči in sodelovanja. S tem bi lahko zbudili upanje za zmanjšanje neravnotežij med narodi in tako zmanjšali spodbude za migracije.

Realnost tega pristopa in zaupanje, ki ga lahko imamo vanj, sta odvisna od odgovorov na dve vrsti vprašanj: kakšen učinek imata liberalizacija domače ekonomije in tržna liberalizacija na rast dohodka in zaposlenosti? Kakšen učinek ima višja ekonomska rast v državi izvora na spodbudo k migraciji (Tapinos, 1999, str. 245)?

Kakšen je vpliv zunanjega odpiranja na rast ekonomije? To vprašanje dopušča več odgovorov. Analize so ponavadi usmerjene predvsem na vplive na izvoz in uvoz ter gospodarsko rast; manj pa povedo o učinkih na zaposlitev in porazdelitev dohodka. Razmerje med ekonomsko rastjo in emigracijo je celo še bolj nezanesljivo.

Ekonomska teorija predlaga naslednji pristop: če je razlago za migracije moč najti predvsem v razlikah v dohodkih (to je edini scenarij po teoriji mednarodne menjave in ki predpostavlja popolno zaposlitev proizvodnih dejavnikov) in zaposlitvi (neoklasična teorija alokacije faktorjev) in če odpiranja v smeri trgovanja in pretoka kapitala najverjetneje spodbujajo gospodarsko rast, rast dohodkov ter blaginjo vseh trgovinskih partnerjev (tudi manj razvitih držav), lahko sklepamo, da bo presežek delovne sile absorbiran in da bo prišlo do približevanja v plačah.

Svobodna trgovina in razvojna pomoč torej zmanjšujeta spodbude za emigracije in sta na ta način alternativa populacijskim gibanjem. Zmanjšanje ilegalnih migracij je tako predvideno kot posledica padca migracij na splošno.

V zadnjih letih se vse bolj uveljavlja za preprečevanje masovnih migracij politika sodelovanja z državo izvora migrantov. To je mogoče na štiri različne načine (Lohrmann, 2000, str. 14-16):

- Trgovinska liberalizacija, tuja vlaganja in razvojna pomoč izboljšajo ekonomski položaj v državah v razvoju, povečajo zaposlenost in plače zaposlenih. Vendar pa raziskave kažejo, da globalizacija in liberalizacija svetovne trgovine prej pospešujeta kot zavirata migracije. Države sprejemnice nudijo ekonomsko in finančno pomoč državam izvora v zameno za sodelovanje v zmanjšanju tokov migrantov (na primer pomoč Nemčije Poljski, Češki in Madžarski).
- Porast preventivnih akcij v situacijah, ki bi lahko vodile do povečanja števila beguncev (diplomacija, reševanje konfliktov, opazovanje človekovih pravic, zaščita manjšin ipd).
- Oborožene intervencije, na primer v Iraku, BIH, Somaliji, Kosovu.
- Repatriacija nezaželenih tujcev. V zadnjem času se uporabljajo finančne spodbude za vrnitve migrantov. Po ocenah UNHCR se je v obdobju med leti 1990 in 1997 v državo izvora vrnilo več kot 10 milijonov ljudi.

4.4. Priporočila akcijskega programa mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju za zmanjšanje števila ilegalnih migracij

V številnih državah v razvoju naraščajo potrebe po preseljevanju, posebno ker število za delo sposobnih ljudi v njih narašča. Zato je mogoče pričakovati porast števila ilegalnih migracij.

Cilji sprejeti na konferenci v Kairu leta 1994 so naslednji (1994, str. 60-61):

- Pristop k reševanju globljih vzrokov za ilegalno migracijo,
- Bistveno zmanjšanje števila ilegalnih migrantov, pri čemer je treba tistim, ki potrebujejo mednarodno zaščito, to tudi zagotoviti, preprečiti izkoriščanje ilegalnih migrantov in zagotoviti zaščito njihovih osnovnih človekovih pravic,
- Preprečitev mednarodnega trgovanja z migranti, posebno za potrebe prostitucije,
- Zagotovitev zaščite proti rasizmu, etnocentrizmu in ksenofobiji.

Akcijski program priporoča za zmanjšanje števila ilegalnih migracij naslednje aktivnosti (1994, str. 61):

- Sodelovanje vlad držav prejemnic in vlad držav, od koder migranti prihajajo pri zmanjševanju vzrokov za ilegalne migracije in pri varstvu osnovnih človekovih pravic ilegalnih migrantov; vlade bi morale ugotoviti vzroke in posledice ilegalnih migracij, pa tudi njihov vpliv na oblikovanje socialnih, ekonomskih in mednarodnih migracijskih politik,
- Vlade držav prejemnic in vlade držav, od koder migranti prihajajo, bi morale sprejeti učinkovite kazni za tiste, ki organizirajo ilegalne migracije, izkoriščajo ilegalne migrante ali so vpleteni v trgovanje z ilegalnimi migranti,
- Vlade bi si morale prizadevati za odstranitev ilegalnih migracij s seznanjanjem in informiranjem potencialnih migrantov o zakonitih pogojih za vstop, bivanje in zaposlitev v državah prejemnicah,
- Vlade držav, kamor prihajajo ilegalni migranti in osebe, katerih prošnje za azil so bile zavrnjene, so jih dolžne sprejeti in nato vrniti, ob vrnitvi pa jih države, iz katerih so odšli, ne smejo kaznovati.

5. TIHOTAPLJENJE ILEGALNIH MIGRANTOV

V svojem diplomskem delu bom predstavila tudi problem tihotapljenja ilegalnih migrantov, ki postaja zelo donosen posel za razne kriminalne združbe po svetu in tudi pri nas.

Model je razdeljen na 3 stopnje (Salt, Stein, 1997, str. 467):

- mobilizacija in novačenje migrantov
- potovanje
- integracija migrantov na trg dela in v družbo države gostiteljice.

5.1. Predstavitev

Tradicionalno so mednarodne migracije pomenile odnos med selitvijo posameznika ali gospodinjstva zaradi trajne selitve ali dela in vlado, ki je imela nalogo omejevati vstop v državo in postavljati ovire pri pridobivanju državljanstva. V današnjih časih pa je boljše opredeliti migracije kot mednarodni posel z ogromnim proračunom, ki ponuja zelo veliko služb po svetu in ki ga vodijo mnogi posamezniki in organizacije, od katerih ima vsak interes za razvoj posla.

Migracijski posel si lahko zamislimo kot sistem institucionaliziranih mrež, ki vključuje množico institucij, agentov in posameznikov, ki vsi želijo doseči komercialni cilj. Nekatere od akterjev je mogoče identificirati, natančno znanje o njihovih specifičnih vlogah in koliko zaslužijo z migracijami, pa je zaradi ilegalne narave posla omejeno.

Glavni akterji v migracijskem poslu so: vlade, delodajalci, družbe v državah gostiteljicah in migranti (dejanski in potencialni). Kar jih povezuje, so tokovi migrantov, ki jih upravljajo posredniške institucije, ki so bile ustanovljene, da omogočajo gibanje ljudem. Te institucije vključujejo potovalne agencije in agencije za novačenje, transportne agencije, pravne in svetovalne firme in tudi druge.

Globalni migracijski posel pa ni enoten. Najbolj očitno se ga lahko deli na legalne in nelegalne komponente, od katerih se vsaka lahko deli naprej, drugače vrednoti in predstavlja tržno nišo.

Primer legalne migracije je posel z "izseljevanjem" strokovnjakov. Gre za mednarodno gibanje strokovnjakov, managerjev in tehničnega osebja med različnimi mednarodnimi lokacijami znotraj podjetja. Mednarodne korporacije samo v Veliki Britaniji vsako leto porabijo približno 6,3 milijard USD za selitve svojih strokovnjakov (Salt, Stein, 1997, str. 468).

V praksi pa ni vedno lahko ločiti med legalnimi in nelegalnimi posli. Na primer, popolnoma legalno podjetje, kot je letalska družba lahko nevede prevaža ilegalne migrante. V zadnjem času narašča povpraševanje po storitvah tihotapcev in tihotapljenje postaja donosen mednarodni posel.

5.2. Koncept tihotapljenja

Tihotapljenje je ponavadi del ilegalnih migracij, čeprav ne vedno. IOM (International Organization for Migration) je izdelala študijo, ki kaže, da je dosti žensk, ki so jih tihotapci pripeljali z namenom prostitucije, vstopilo v državo legalno. Prav tako je vstop prosilcev za azil dostikrat organiziran s strani tihotapcev (Salt, Stein, 1997, str. 469).

Tihotapljenje je lahko definirano kot nelegalno trgovanje na področju preseljevanja ljudi. Podrobnejša definicija, ki je bila postavljena leta 1994 na konferenci IOM pravi, da tihotapljenje vsebuje naslednje štiri ključne elemente:

- tihotapca ali posrednika, ki organizira migracijo,
- plačilo tihotapcu s strani migranta,
- migracija mora biti sama po sebi ilegalna in mora biti spremljana z različnimi ilegalnimi dejanji,
- migracija je svobodna izbira migranta.

Čeprav se prva definicija osredotoči predvsem na tiste, ki tihotapijo ilegalne migrante in druga na žrtve tihotapljenja, sta obe v skladu z definicijo, ki sta jo postavila Salt in Stein leta 1997 (str. 470). Le-ta pravi, da je tihotapljenje mednarodni posel, ki vključuje trgovanje in sistematično premikanje ljudi kot "blaga" z različnimi sredstvi in ki potencialno vključuje množico agentov, institucij in posrednikov.

5.3. Tihotapljenje: pomembnost, velikost in obseg

Tihotapljenje migrantov postaja pomemben mednarodni problem. Tihotapljenje migrantov je glavna grožnja za mednarodne napore pri ohranjanju reda na področju migracij. Problem tihotapljenja pa je tudi v kršitvah človekovih pravic. Migranti so lahko izkoriščani na naslednje načine:

- zaračunavanje pretiranih cen za potovanje,
- kraja denarja in dokumentov,
- vzpostavljanje dolžniških razmerji s tihotapci,
- psihična in fizična zloraba, ki včasih vodi celo v smrt.

Pri odgovorih na vprašanja, kdo so tihotapci in kdo so tihotapljeni, gre predvsem za študije, ki so bile narejene na majhnih in nereprezentativnih vzorcih v posameznih državah in ne za neke obsežnejše raziskave s poenotenimi metodami in terminologijo, ki bi združevale sodelovanje več držav (Salt, 2000, str. 31-54).

Tudi ocena, kako velik posel je tihotapljenje in koliko denarja se zbira na ta način ter koliko ljudi zaposluje, je nezanesljiva, vendar postaja vse bolj jasno, da gre za pomembno panogo, ki jo imajo v rokah dobro organizirani mafijski sindikati.

Po nekaterih ocenah znaša letni prihodek te dejavnosti med 5 in 7 milijard USD in je na ta način najverjetneje tako dobičkonosna kot tihotapljenje droge.

Stroški za pot za posameznega migranta so odvisni od nacionalnosti, načina transporta in želene destinacije. Povprečna cena za tihotapljenje posameznega migranta iz Kitajske v ZDA znaša na primer 30.000 USD, migranti v Litvo pa plačajo v povprečju 3.750 USD, pa tudi do 12.000 USD (IOM, 1997). Tihotapci lahko na primer s tihotapljenjem samo ene skupine Romunov in z zagotovitvijo delovnih viz zaslužijo tudi do pol milijona USD.

Za Slovenijo so na voljo naslednji podatki (Delo, 18.11.2000): zaslužki vodičev so od 150 do 250 USD na osebo, odvisno od števila ilegalnih migrantov v skupini, zaslužki organizatorjev, pa so zaenkrat še neznani. Ocenjevanje pretoka migrantov je izredno težavno, ker gre seveda za ilegalno dejavnost.

5.4. Geografija tihotapljenja: narodnosti in izvor migrantov, destinacije in tihotapske poti

Koser (1997) pravi, da tihotapljenje ustvarja novo geografijo mednarodnih migracij, saj prav tihotapci določajo izbiro migrantove destinacije in poti, po katerih bodo do destinacije prišli (Salt, Stein, 1997, str. 470). Vedenje o tihotapskih poteh temelji bolj na pripovedovanjih in ocenah, saj gre za ilegalno dejavnost. Razpoložljive informacije kažejo na raznolikost tokov. Znotraj Evrope je najbolj popularna destinacija Nemčija, čeprav priljubljenost v določenem trenutku določa tudi lahkota vstopa v določeno državo.

Ponavadi so migranti iz držav vzhodne Evrope (bivša Jugoslavija, Romunija, Bolgarija), bivše Sovjetske zveze, Srednjega Vzhoda, Afrike in Azije (vključno s Kitajsko). Glede na tako širok spekter držav ni presenetljiva raznolikost tokov.

Študije tokov zaznavajo 5 glavnih poti:

- najbolj severno je pot čez Rusijo, Baltik in Poljsko,
- na jugu je pot čez Ukrajino, Balkan, Češko in Slovaško,
- tretja pot poteka čez Bolgarijo, Romunijo in Balkan,
- četrta pot prečka Srednji vzhod in vzhodno Sredozemlje,
- zadnja pot prečka Sredozemlje, poteka pa iz severne Afrike in je usmerjena v glavnem v Italijo in Iberijski polotok.

Nekatera mesta postajajo križišča tihotapskih poti, med njimi na primer tudi Moskva, ki je še posebej zanimiva za migrante iz Kitajske. Za le-te je poleg Moskve zanimiv tudi Beograd. V zadnjem času pa se vedno bolj omenja tudi Sarajevo, kjer postaja tihotapljenje pomemben vir zaslužka za obubožano gospodarstvo.

Značilnost geografije tihotapljenja je v tem, da se poti konstantno spreminjajo. Tihotapske poti so v preteklosti večinoma potekale iz juga proti severu, zdaj pa so bolj popularne poti iz vzhoda na zahod.

5.5. Model tihotapljenja

5.5.1. Mobilizacija

Mobilizacija vključuje rekrutiranje potencialnih migrantov in organizacijo potrebnih transportnih sredstev. Oba procesa zahtevata dobro organizacijo in načrtovanje. Potrebne pa so tudi zanesljive informacije glede najboljšega časa potovanja, poti, vremenskih pogojev, osebja in razpoložljivih transportnih sredstev. Ostale vloge tihotapcev na tej stopnji so: kontaktiranje in rekrutiranje migrantov, transportne provizije, izdelava ponarejenih dokumentov.

Migranti imajo različne stopnje izobrazbe, vključno z univerzitetno izobrazbo. Povprečen migrant je mlad moški, sorazmerno dobro izobražen, iz srednjega razreda, ponavadi govori vsaj en tuj jezik. Približno četrtnina migrantov je univerzitetno izobraženih, večina je kvalificiranih delavcev ali pa so imeli lastno podjetje (IOM, 1997, str. 11-13).

Nekateri migranti si sposodijo denar od bogatih sorodnikov, ki so na primer zainteresirani za širitev posla v druge države, ženske pa so pogosto v migracijo privabljene pod pretvezo legalnega dela, v resnici pa gre za prostitucijo.

Migranti so rekrutirani na različne načine:

- nekateri tihotapci so povsem odkriti glede svojega početja; na Madžarskem na primer uporabljajo celo časopisno oglaševanje za oglase o priložnostih zaposlitve na zahodu,
- migranti namenoma iščejo usluge tihotapcev.

Tihotapci imajo na voljo celo vrsto transportnih sredstev in opreme (tovornjaki, majhni avtobusi, ladje, gliserji, komunikacijska oprema). Pred odhodom je potrebno zagotoviti, da migranti in njihove družine plačajo za pot, v celoti ali samo delno, v gotovini ali kako drugače. To dejanje je lahko zaznamovano s pisno pogodbo ali pa gre za ustni dogovor.

5.5.2. Na poti

Tihotapljenje vključuje veliko organizacijskih vlog za management migrantov, medtem ko so na poti k njihovi destinaciji. Poti so lahko preproste in direktne ali pa kompleksne. Čas med odhodom in prihodom je lahko nekaj mesecev ali celo nekaj let.

Ker mora celotna operacija ostati skrita, je potrebno natančno časovno načrtovanje. Mejni prehodi in uradniki morajo biti opazovani zaradi morebitne povečane kontrole, pa tudi da se odkrijejo pomanjkljivosti v sistemu migracijske kontrole. Uradniki morajo biti podkupljeni, potrebno je zagotoviti kurirje, ki spremljajo migrante in lokalne agente, ki zagotavljajo informacije in so v pomoč migrantom. Uspešne tihotapske operacije zahtevajo pazljivo načrtovanje in koordiniranje vseh elementov.

Pomembna so tudi primerna transportna sredstva, ki se lahko spreminjajo med različnimi stopnjami na poti. Migranti lahko potrebujejo nastanitev na poti, preden se odpravijo na naslednjo stopnjo potovanja. Tihotapski posel zahteva mednarodno sodelovanje različnih agentov. Obstoj običajnih poti in mednarodnih mrež agentov s specializiranim znanjem določa geografijo premikov.

5.5.3. Integracija

Po prihodu v tujo državo morajo migranti poiskati prebivališče in zaposlitev, ki jim omogoča, da se ustalijo in vključijo v lokalni trg dela. Kontakti s tihotapskim poslom ne prenehajo nujno, ko migranti prispejo v zeleno državo. Tihotapci imajo koristi od migrantov zaradi "dolžniške vezi" še po prispetju na zeleno lokacijo. Da bi plačali za pot, so migranti še naprej izkoriščani v delavnicah, za prostitucijo, prenašanje droge ali pa kot ujetniki, dokler družina ali sami ne plačajo celotne cene tihotapske storitve.

6. ILEGALNE MIGRACIJE V SLOVENIJI

6.1. Uvod

V zadnjem času je v Sloveniji opaziti znatno povečanje števila ujetih ilegalnih migrantov, prav tako pa je opaziti obstoj kriminalnih organizacij, ki se ukvarjajo s tihotapljenjem migrantov.

Potek poti ilegalnih migrantov, ki prihajajo v Slovenijo, je naslednji: v Slovenijo prihajajo preko hrvaške meje, glavno središče pa je v zadnjih dveh letih postalo Sarajevo. Leta 2000 je na primer na sarajevskem letališču pristalo 35.793 tujcev, državo pa je zapustilo le 11.508 tujcev, od tega je bilo več kot 11.000 Irancev, v domovino pa se jih je vrnilo manj kot 1000. Podobno je s Turki. V Sarajevo jih je leta 2000 priletelo 12.052, v Turčijo pa se jih je vrnilo le 3650. Takšna razmerja med prihodi in odhodi je mogoče opaziti tudi za Romune, Tunizijce, Sirijce, Kitajce (Delo, 19.11.2000).

Do takšne situacije je prišlo zato, ker Turki, Kurdi (s turškimi potnimi listi) in Tunizijci za BIH ne potrebujejo vstopnih dokumentov, saj imajo države tradicionalno dobre odnose in bi z uvedbo vizumov lahko BIH izgubila mnogo poslov ter zdaj tako potrebnih tujih vlaganj. Ravno ti vizumi so največji problem, saj večina ljudi pride v BIH povsem legalno, v Bosni se zadržijo največ dan ali dva, potem pa nadaljujejo potovanje.

Razmere na področju ilegalnih migracij so se tudi v BIH začele urejati, saj so konec leta 2000 uvedli vizume za državljane Irana, ki so bili med številnejšimi migranti, po uvedbi vizumov, pa je njihovo število znatno upadlo.

"Trgovanje" z ilegalnimi migranti je postalo za obubožano BIH zelo donosen posel, od katerega živijo taksisti, hoteli, turistične agencije, organizatorji ilegalnih prestopov meje, vodniki in seveda razne kriminalne združbe. V to dejavnost pa je vpletenih tudi veliko Slovencev.

Evropska unija pričakuje od držav kandidatk za širitev Unije učinkovitost pri preprečevanju ilegalnih migracij. Tudi za Slovenijo je ustavljanje ilegalnih migrantov ena od prisilnih pridružitvenih prioritet. Za vzpostavitev schengenske meje s Hrvaško mora država poleg tristo obstoječih mobilizirati še dva tisoč dodatnih policistov, urediti od šest do osem mednarodnih mejnih prehodov z vsemi službami, ki spadajo zraven. Za to pa država potrebuje okoli štiri milijarde tolarjev (Delo, 18.11.2000). Seveda pa tudi taki ukrepi niso zagotovilo za popolno preprečitev ilegalnih migracij.

Po 311. členu kazenskega zakonika Slovenije je za prevoz ilegalcev prek državne meje zagroženo od enega do osem let zapor, odvisno od tega, ali vodnik deluje sam, ali je član oziroma šef kriminalne združbe za ilegalno vodenje tujcev v državo. Vodiči niso nikoli oboroženi, saj bi bila to huda oteževalna okoliščina; orožje imajo le organizatorji vodičev ilegalcev.

Vodje skupin ilegalnih prestopnikov meje so največkrat domačini, ker poznajo razmere na terenu. Vzroki za vključevanje v tako dejavnost pa so ekonomsko-socialni: brezposelnost, splošno pomanjkanje ipd.

Vodič ali vodnik je največkrat domačin operativec, ki deluje neposredno na terenu in je najnižje na lestvici. Organizator ilegalnih prestopov meje je lahko tudi domačin, vendar redko. Je že član podzemlja, kar pomeni, da pokriva širše področje. Med njimi vlada huda konkurenca, zato prihaja do medsebojnih izdajanj. Še višje pa so organizatorji kriminalne združbe oziroma naveze (filipinska naveza, pilsnerska skupina), ki so seveda našim organom pregona nedostopni. Na tej ravni pa ne gre samo za organiziranje prevoza ilegalcev, pač pa tudi za druge dejavnosti: trgovina z drogami, belo blago, ugrabitve otrok, celo trgovanje s človeškimi organi.

6.2. Pravni vidik: usklajenost slovenske migracijske politike z evropsko zakonodajo

Evropska unija pričakuje od držav kandidatk za širitev Unije učinkovitost pri preprečevanju ilegalnih migracij. Tako je tudi za Slovenijo ustavljanje ilegalnih migrantov ena od prisilnih pridružitvenih prioritet, zato je za slovensko zakonodajo ključnega pomena, da je v skladu z merili Evropske unije.

V nadaljevanju bom predstavila urejenost zakonodaje v Evropski uniji glede imigracijske problematike, potem pa bom predstavila slovensko zakonodajo na istem področju.

Evropska zakonodaja je predvsem usmerjena na omejevanje ilegalnih migracij in priseljevanje kvaziazilantov (fiktivni prosilci za azil, v resnici ekonomski migranti), na izmenjavo informacij o trgu dela, na usklajevanje upravnih ukrepov, ki zadevajo nadzor meja,

določanje skupnih migracijskih standardov, deportiranje ilegalnih pribežnikov v matične države ipd.

V Evropski uniji obstajata dva pomembnejša sporazuma, ki sta ključna v okviru zakonodaje Evropske unije, in sicer Schengenski sporazum ter Dublinska konvencija.

6.2.1. Schengenski sporazum

Schengenski sporazum državljanom držav podpisnic zagotavlja svobodno gibanje v schengenskem prostoru. Sporazum je bil sklenjen leta 1985 med Francijo, Nemčijo, Belgijo, Luksemburgom in Nizozemsko. Kasneje pa so se pridružile še Italija, Španija, Portugalska in Avstrija, status opazovalk pa imata Danska in Finska.

Osnovni namen sporazuma je bila postopna ukinitve kontrole na skupnih mejah držav podpisnic.

Kriteriji za vstop (najdlje za dobo treh mesecev) tujcev v prostor EU so naslednji (Burian, 1999, str. 37):

1. imeti mora veljaven dokument za prehajanje državne meje, ki mora izpolnjevati skupne določene zahteve oziroma standarde schengenskih držav,
2. če je potrebno, mora imeti veljaven vizum,
3. imeti mora zadostna sredstva za preživljanje in vrnitev v matično državo ali možnost ta sredstva legalno pridobiti,
4. zoper njega ne sme biti razpisan ukrep "prepoved vstopa",
5. ne sme predstavljati nevarnosti za javni red, nacionalno varnost ali mednarodne odnose ene od pogodbenic "Schengna".

Izjeme so mogoče le v primeru humanitarnih razlogov, širših družbenih interesov, mednarodnih obvez in dolžnosti in v primeru političnih azilantov.

6.2.2. Dublinska konvencija

Članice EU so leta 1990 podpisale sporazum, s katerim so poenotile napore v boju proti ilegalnim migracijam. Konvencija določa, da je vsaka posamezna država odgovorna za odločanje o prošnjah za azil. Vsako prošnjo za azil, ki je bila podana v eni ali več državah podpisnicah, mora preučiti najmanj ena od držav, ki tudi prevzame stroške bivanja prosilca do konca postopka. Tako se države izognejo istočasni in zaporedni predaji prošenj v več državah hkrati, odpade pa tudi nevarnost, da bi države prelagale odgovornost za obravnavanje prošnje ena na drugo.

Za obravnavanje prošnje je po konvenciji odgovorna država (Konradi, 2000, str. 23-24):

1. kjer kot begunci že bivajo člani prosilčeve družine,
2. ki je izdala bivalno dovoljenje ali vizum,
3. ki je dovolila prosilcu vstopiti na svoje ozemlje, ne da bi od njega zahtevala vizum,
4. ki je prva od držav, na katere je prosilec vstopil (tudi če je vstopil nezakonito).

Pomembno je omeniti tudi določila, ki se nanašajo na ugotavljanje nezakonitega priseljevanja (Konradi, 2000, str. 24):

- enoten pravilnik za odstranjevanje tujcev, ki nezakonito bivajo na ozemlju ene od držav podpisnic (država, ki odkrije na svojih tleh nezakonito priseljenega tujca, prevzame vse stroške odstranitve),
- poenotenje kazenskih določil za preprečevanje nezakonitega priseljevanja (usklajene kazni za organizatorje in posrednike pri nezakonitem priseljevanju),
- sprejetje internih določil v vsaki izmed držav podpisnic o vračanju državljanov tretjih držav v matično državo v primeru zavrnitve vstopa na ozemlje.

Glede na prizadevanja države Slovenije za pridružitve k Evropski uniji je nujno učinkovito obvladovanje nelegalnih migracijskih tokov. Države Evropske unije v zadnjih letih sprejemajo restriktivne ukrepe, Slovenija pa se mora kot pridružena članica Evropske unije tem merilom prilagoditi. Slovenija prilagaja svojo zakonodajo Evropski skupnosti in tak je tudi nov Zakon o tujcih, ki po eni strani zagotavlja spoštovanje mednarodnih humanitarnih načel in standardov, po drugi strani pa ščiti nacionalne interese tako v ekonomskem kot tudi v socialnem pogledu.

6.2.3. Slovenija

V Sloveniji so na področju ilegalnih migracij pomembnejši:

1. Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije,
2. Zakon o tujcih ,
3. Zakon o azilu.

Namen **resolucije o imigracijski politiki Republike Slovenije** (ReIPRAS, ULRS, št. 40/1999) je določitev stališč in smeri vodenja imigracijske politike Republike Slovenije, ki bo v skladu z njenimi interesi ter mednarodnimi in humanitarnimi obveznostmi prispevala k blaginji njenih prebivalcev, družbenemu razvoju, zaščiti zdravja, varnosti in miru.

Vsebina resolucije zato opredeljuje:

1. glavne cilje imigracijske politike ter
2. splošne smeri ukrepanj in dejavnosti za doseganje ciljev na področjih azila, bivanja, zaposlitve, legalne in družbene integracije.

Pomen resolucije je v njeni vlogi krovnega in integrativnega vodila. Resolucija opredeljuje mednarodne migracije v treh oblikah:

1. **regularne, svobodne migracije** posameznikov, ki po lastni volji in v okviru obstoječih zakonov spremenijo državo svojega prebivališča,
2. **prisilne migracije**, ko ljudje bežijo bodisi kot posamezniki v strahu pred preganjanjem ali množično zaradi strahu pred kolektivnimi kršitvami pravic ali humanitarnega prava ter drugimi okoliščinami, ki jih povzročajo različni konflikti in katastrofe,
3. **nezakonite migracije**, ki zadevajo prepovedane prehode meja in nedovoljeno bivanje v tuji državi.

Migracijska politika mora zajeti vse tipe mednarodnih migracij, čeprav jih mora obravnavati po različnih načelih.

Resolucija obravnava ilegalne migracije na naslednji način:

Upoštevajoč položaj Slovenije v svetovnem in evropskem migracijskem sistemu, mednarodno obvezujoče dokumente, večstranske in dvostranske pogodbe ter v skladu s cilji zakonitega priseljevanja bo Republika Slovenija preprečevala nezakonite migracije zlasti z:

1. učinkovitim nadzorom meja in mejnih prehodov,
2. preventivnimi ukrepi, med njimi z učinkovitim vizumskim režimom, ki bo usklajevan tudi z evropsko zunanjo in varnostno politiko,
3. ustreznim notranjim nadzorom,
4. ustrezno kaznovalno politiko,
5. mednarodnim informativnim, pravnim, carinskim in policijskim sodelovanjem za preprečevanje nezakonitih migracij, še posebno tistih, povezanih s terorizmom, nezakonitim trgovanjem z mamili, tihotapljenjem ljudi in drugimi resnimi oblikami mednarodnega organiziranega kriminala.

Najnujnejši splošni ukrepi za doseganje uresničevanja stališč resolucije se predvsem nanašajo na pravna sredstva in zadevajo:

1. Zakon o tujcih,
2. Zakon o azilu,
3. Zakon o nadzoru državne meje,
4. ustrezno uskladitev vizumskega režima z vizumskima režimoma Schengenskega sporazuma in Evropske unije,
5. področne zakone.

Zakon o tujcih (Ztuj-1, ULRS št. 61/1999)

Podrobneje bom predstavila člene, zanimive za področje, ki ga obravnavam v svojem diplomskem delu.

Po **11. členu** Zakona o tujcih se za **nedovoljen vstop tujca v državo** šteje, če:

1. vstopi v državo, čeprav mu na podlagi 9. člena tega zakona ni bil dovoljen vstop,
2. se izogne mejni kontroli,
3. pri vstopu uporabi ponarejene, tuje ali kako drugače spremenjene potne in druge listine, ki so potrebne za vstop, ali če organom mejne kontrole navede lažne podatke.

47. člen Zakona o tujcih obravnava **nezakonito prebivanje**.

1. Tujec, ki nezakonito prebiva v Republiki Sloveniji mora državo zapustiti nemudoma oziroma v roku, ki mu je bil postavljen.
2. Šteje se, da tujec nezakonito prebiva v RS, če:
 - je nedovoljeno vstopil (11. člen zakona),
 - mu je bil razveljavljen vizum ali je pretekel rok za katerega je bil izdan,
 - mu je bilo odpovedano prebivanje.
3. Tujca, ki ne zapusti ozemlja RS v skladu s prvim odstavkom tega člena, se iz države prisilno odstrani v skladu z zakonom.
4. Tujec, ki je pravočasno vložil prošnjo za podaljšanje dovoljenja za prebivanje ali za izdajo nadaljnjega dovoljenja, sme ostati v državi, dokler o njegovi prošnji ni odločeno, o čemer se mu izda posebno potrdilo, ki velja kot dovoljenje za začasno prebivanje, do odločitve o prošnji.
5. Pri določanju roka, v katerem mora tujec zapustiti državo, mora organ, ki izda odločbo, upoštevati čas, v katerem tujec to lahko stori, pri čemer ta rok ne sme biti daljši od treh mesecev.

Zakon obravnava tudi področje **prisilne odstranitve tujca**.

1. Tujec, ki ne zapusti ozemlja Republike Slovenije v skladu s prvim odstavkom 47. člena tega zakona, se iz države prisilno odstrani.
2. Tujec, ki mu je bila izrečena stranska kazen izgona tujca iz države ali varstveni ukrep odstranitev tujca iz države.

Tujec je dolžan zapustiti državo, če v njej biva nezakonito. Če tega ne stori, so potrebni ukrepi pristojnih državnih organov. Vsi ukrepi pa so povezani s stroški. Stroški pa nastanejo tudi z bivanjem tujca v centru. Tujec je vse stroške dolžan kriti sam, če ima sredstva za to. Če tujec takšnih sredstev nima, bremenijo stroški proračun republike Slovenije.

Zakon o tujcih je po eni strani pravni instrumentarij, s katerim je mogoče varovati nacionalne interese in razreševati problematiko priseljevanja, po drugi strani pa pomeni usklajevanje slovenske zakonodaje z uveljavljenimi in sprejetimi evropskimi standardi na področju migracijske politike.

Zakon o azilu (Zazil-ULRS, št. 61/1999)

Prosilce za azil se ne sme obravnavati po določilih Zakona o tujcih, čeprav so nezakonito vstopili v državo. Ženevska konvencija definira v 1. in 42. členu, da je za priznanje statusa begunca oziroma za priznanje pravice do azila potrebna ugotovitev vseh dejstev in okoliščin, na podlagi katerih se lahko sklepa, da je takšno priznanje upravičeno. Ključni razlogi, ki morajo biti podani za takšno priznanje, so po definiciji sprejeti v tej konvenciji, naslednji:

1. utemeljen strah pred preganjanjem,
2. preganjanje zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti določeni skupini oziroma političnega prepričanja,
3. nahajanje izven države, katere državljanstvo ima,

4. če oseba ne more ali zaradi utemeljenega strahu noče zahtevati zaščite svoje države oziroma se ne more ali se zaradi takšnega strahu ni pripravljena vrniti v državo svojega predhodnega prebivališča, če gre za osebo brez državljanstva.

Vsi zgoraj našteti kriteriji so zajeti v Zakonu o azilu RS, ki pravi v 1. členu v 2. odstavku: Republika Slovenija daje azil tujcem, ki zaprosijo za zaščito iz razlogov določenih v Konvenciji o statusu beguncev in Protokolu o statusu beguncev (Ženevska konvencija).

Ustrezna zakonska ureditev azila in statusa beguncev dobiva poseben pomen za Slovenijo predvsem zato, ker mednarodni položaj Slovenije kot demokratične, v številnih pogledih pa tudi razvite države, spreminja Slovenijo glede begunskih tokov iz tranzitne v ciljno državo. To pomeni bistveno spremembo tudi v pravnem pogledu.

Zakonska ureditev vračanja ilegalnih migrantov v Sloveniji

Zakon o tujcih se v posebnem poglavju ukvarja tudi s prisilnim odstranjevanjem tujcev, z razlogi za prisilno odstranitev in z oblikami ter postopki omejevanja tujcev, ki služijo učinkovitemu odstranjevanju tujcev.

Ena od oblik odstranjevanja tujcev iz države je tudi vračanje na podlagi meddržavnih sporazumov o vračanju oseb. Postopki vračanja oseb se delijo na sporazume z državami, s katerimi imamo skupno mejo, in na tiste, s katerimi nimamo skupne meje. Sporazumi o vračanju oseb urejajo:

1. **Vračanje državljanov držav pogodbenic;** kar pomeni, da mora država pogodbenica sprejeti osebo, če ji druga država pogodbenica verodostojno dokaže, da je oseba državljan države, v katero se le-ta vrača.
2. **Vračanje državljanov tretjih držav;** ki se razlikuje glede na postopek vračanja, in sicer:

a) Vračanje oseb brez formalnosti (neformalni prevzem)

Določbe sporazumov se nanašajo na vračanje državljanov tretjih držav, ki so protipravno prestopili državno mejo in so bili prijeti na ozemlju države pogodbenice in je le-ta z drugo državo pogodbenico zaprosila za prevzem oseb brez formalnosti, in sicer v predpisanem roku:

- sporazum z Republiko Madžarsko določa rok 48 ur (Uradni list RS, št. 10/99),
- sporazum z Republiko Avstrijo določa rok 7 dni (Uradni list RS, št. 4/93),
- sporazum z Republiko Italijo določa rok 24 ur, hkrati pa določa območje prijetja največ 10 km od državne meje (Uradni list RS, št. 10/97),
- sporazum z Republiko Hrvaško določa rok 3 dni (Uradni list RS, št. 3/94).

b) Vračanje oseb na podlagi prošnje za prevzem (formalni prevzem)

Ena država pogodbenica zaprosi drugo državo pogodbenico za prevzem osebe, ki je protipravno vstopila na ozemlje države pogodbenice.

c) Vračanje (tranzit) oseb pod policijskim nadzorom (policijsko spremstvo)

Gre za obliko medsebojne pomoči držav pri vračanju tujcev v matične države. Pri tem je država, ki tujca vrača, dolžna poskrbeti za prevoz tujca, poskrbeti mora ustrezne dokumente, obveznost spremstva pa se spreminja od primera do primera (prevoz z letalom–spremstvo priskrbi država pogodbenica, ki tujca vrača, prevoz po cesti–spremstvo priskrbi država pogodbenica, čez katere ozemlje se oseba vrača).

6.3. Število ilegalnih migracij v Sloveniji

Konec 90-ih let dvajsetega stoletja je bilo ocenjeno število ljudi, ki živijo izven svoje države izvora 150 milijonov, kar predstavlja nekaj več kot 2 odstotka celotne svetovne populacije. (International Organisation for Migration, World Migration Report 2000).

6.3.1. Število ilegalnih prehodov meje po letih

Razmere v Sloveniji glede ilegalnih prehodov meje v obdobju od leta 1995 do leta 2000 prikazuje naslednja tabela:

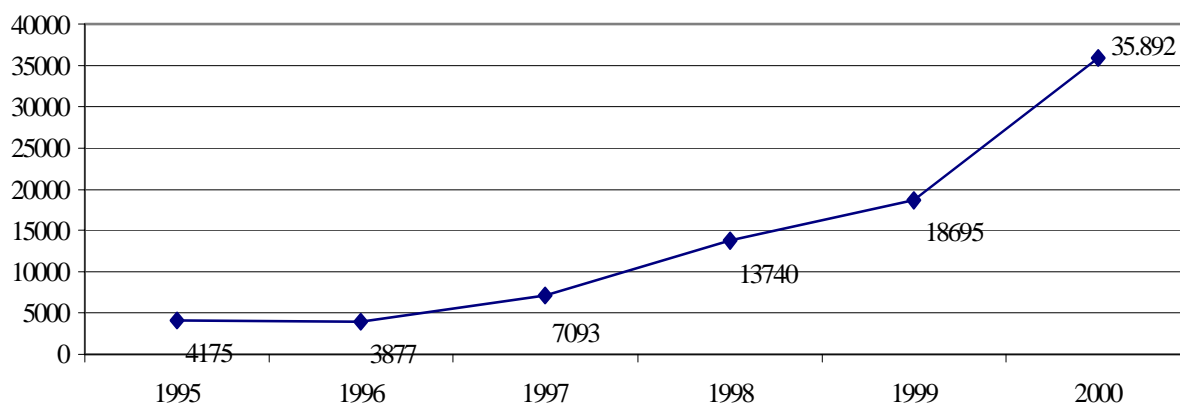
Tabela 1: Število ilegalnih prehodov meje v obdobju od leta 1995 do leta 2000

Leto	Število ilegalnih prehodov meje	Verižni indeks
1995	4.175	-
1996	3.077	74
1997	7.093	230
1998	13.740	194
1999	18.695	136
2000	35.382	189

Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

V obdobju od leta 1995 do leta 2000 je opaziti naraščanje števila ilegalnih prehodov meje v vseh letih, razen v letu 1996. Število ilegalnih prehodov meje je naraščalo s povprečno letno stopnjo rasti 53%.

Slika 3: Število ilegalnih prehodov meje v obdobju od leta 1995 do leta 2000



Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

Po enakomernem gibanju števila ilegalnih prehodov državne meje od leta 1995 do leta 1996 se je število v zadnjih treh letih izredno povečalo. V primerjavi z letom 1997 se je v letih 1998 in 1999 število skoraj podvojilo, najbolj pa se je povečalo leta 2000.

6.3.2. Gibanje števila obravnavanih tujcev zaradi nedovoljenega prehoda na meji s posameznimi državami v obdobju od leta 1995 do leta 2000

Naslednja tabela prikazuje gibanje števila obravnavanih tujcev zaradi nedovoljenega prehoda na meji s posameznimi državami v obdobju od leta 1995 do leta 2000.

Tabela 2: Gibanje števila obravnavanih tujcev zaradi nedovoljenega prehoda na meji s posameznimi državami v obdobju od leta 1995 do leta 2000

Leto	Hrvaška	Italija	Avstrija	Madžarska	Drugo	Skupaj
1995	2.375	664	421	665	50	4.175
1996	1.608	1.319	118	811	21	3.877
1997	3.320	1.750	254	1.733	36	7.093
1998	4.921	3.407	715	4.014	683	13.740
1999	8.212	4.160	1.060	4.200	1.063	18.695
2000	25.809	3.574	578	4.799	1.132	35.892

Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

V letu 2000 je bilo največ tujcev obravnavanih na meji s Hrvaško, in sicer 25.809 (8.220), od tega največ državljanov Irana – 2.023 (541). Večina teh je predhodno pripotovala na območje BiH. Po uvedbi vizumov za vstop v BiH se je njihovo število z novim letom zmanjšalo.

6.3.3. Državljanstvo oseb, ki so bile najpogosteje obravnavane zaradi nedovoljenega prehoda državne meje v letu 2000

Naslednja tabela prikazuje državljanstvo oseb, ki so bile najpogosteje obravnavane zaradi nedovoljenega prehoda državne meje v letu 2000.

Tabela 3: Državljanstvo oseb, ki so bile najpogosteje obravnavane zaradi nedovoljenega prehoda državne meje v letu 2000

Državljanstvo	Hrvaška	Italija	Avstrija	Madžarska	Notranjost	Letal., pristan.	Skupaj
Iran	12.923	1.017	73	447	392		14.852
Turčija	4.028	556	65	48	195		4.892
Romunija	2.771	505	14	877	137		4.304
Irak	1.163	100	10	100	30		1.403
ZRJ	700	262	182	170	54	1	1.369
Kitajska	578	44	-	24	30		676
Makedonija	540	228	46	11	47		872
Bangladeš	381	124	12	1.046	40		1.603
Moldavija	262	128	5	459	11		865
Pakistan	176	27	-	120	27		350
Indija	151	41	-	118	21		331
Sri Lanka	83	8	5	15	2		113
Armenija	16	10	2	42	2		72
Drugo	2.037	524	164	1.322	138	5	4.190
Skupaj	25.809	3.574	578	4.799	1.126	6	35.892

Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

Med ilegalci je bilo obravnavanih največ državljanov Irana, in sicer 14.852 (907) ali 41,4%, od skupnega števila. Nadalje je bilo obravnavanih največ državljanov Turčije - 4.892 (1.139), sledijo državljani Romunije - 4.304 (3.050), Bangladeša - 1.603 (711), ZRJ - 1.369 (8.261), Makedonije - 872 (1.070), Moldavije - 865 (211) in Kitajske - 676 (196).

Največ tujcev je bilo obravnavanih oktobra 2000. V zadnjih mesecih leta 2000 se je najbolj povečevalo predvsem število ilegalnih prihodov iz Madžarske, in to predvsem državljanov Bangladeša, Irana, Afganistana, Sierre Leone, Romunije in Moldavije.

6.3.4. Ilegalni prehodi v prvih devetih mesecih leta 2001

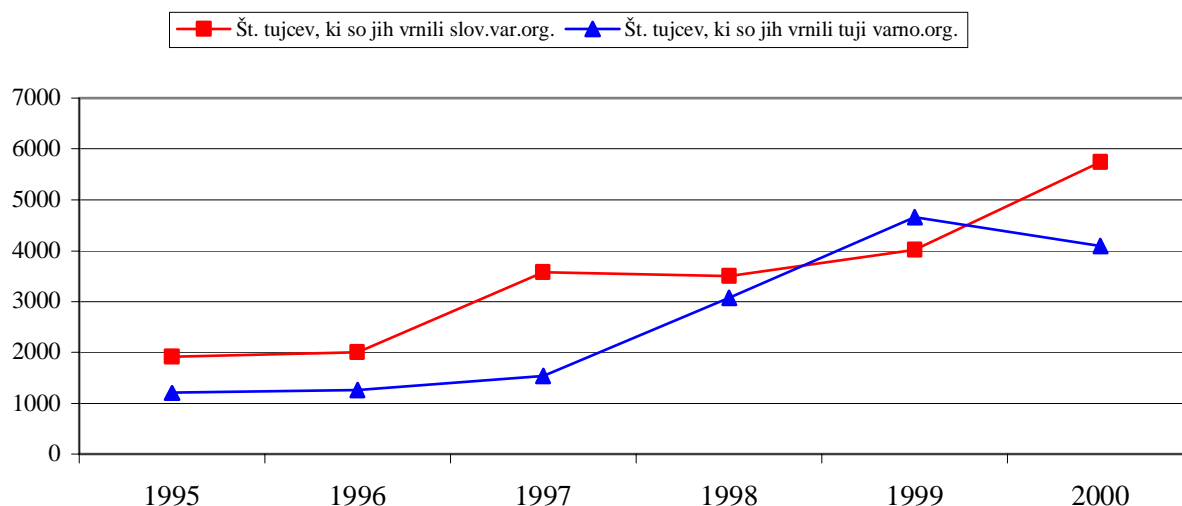
V obdobju od 1. januarja do 30. septembra 2001 je policija obravnavala 18.541 (22.545) oseb ali 18% manj oseb kot v enakem obdobju leta 2000. Od tega je bilo največ tujcev obravnavah na meji s Hrvaško, in sicer 111.277 (15.420), na meji z Italijo – 4.327 (2.769) na meji z Madžarsko 2.073 (2.944) in na meji z Avstrijo – 163 (485).

Najpogosteje so bili obravnavani državljani Romunije, teh je bilo 3.378 (3.279), sledijo državljani Turčije – 2.997 (2.707), Iraka – 2.915 (392), ZRJ – 2.267 (1.066), Makedonije – 1.456 (787), Irana – 1.189 (9.058) ter ostali.

6.3.5. Vračanje tujcev po sporazumih o vračanju

V letu 2000 so slovenski varnostni organi tujim varnostnim organom vrnili 5.740 oseb ali 15,9 %, tuji varnostni organi pa so v Slovenijo vrnili 4.091 oseb ali 11,3 % od skupnega števila 35.892 obravnavanih oseb.

Slika 4: Gibanje števila vrnjenih tujcev v zadnjih petih letih



Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

6.3.6. Tujci, ki so jih tuji varnostni organi vrnilo po sporazumu o vračanju

Naslednja tabela prikazuje število tujcev, ki so jih tuji varnostni organi vrnilo domačim varnostnim organom glede na mejo.

Tabela 4: Tujci, ki so jih vrnilo tuji varnostni organi

Meja	1995	1996	1997	1998	1999	2000
s Hrvaško	-	1.873	135	106	92	69
z Italijo	-	761	1.146	2.416	3.500	3.595
z Avstrijo	-	221	226	488	1.003	333
z Madžarsko	-	22	14	5	5	24
letališča	-	78	33	55	57	70
skupaj	1.204	1.255	1.554	3.070	4.657	4.091

Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

Delež tujcev, ki jih tuji varnostni organi vračajo slovenskim, se glede na skupno število obravnavanih tujcev ni bistveno spreminjal. V obdobju od 1995 do 1998 je bil od 22 do 32%. Vse do leta 1998 so slovenski varnostni organi tujim vrnilo več oseb kot tuji slovenskim, v letu 1999 pa je bilo razmerje 21,5% proti 24,9% oz. je bilo več prevzetih oseb.

V letu 2000 je bilo največ tujcev vrnjenih na državni meji z Italijo – 3.595, kar je za 2,7% več kot v letu 1999. Avstrijski varnostni organi so slovenskim vrnilo 333 oseb ali 66,8 % manj kot v letu 1999. Na letališkem mejnem prehodu Brnik je bilo vrnjenih za 22,8% več oseb. Zmanjšalo se je število vrnjenih na meji s Hrvaško – za 25%, na meji z Madžarsko pa je bilo vrnjenih 19 oseb več kot v letu 1999.

6.3.7. Tujci, ki so jih vrnilo slovenski varnostni organi

Na podlagi mednarodnih sporazumov o vračanju oseb so slovenski policisti zaradi ilegalnega prehoda državne meje v letu 2000 tujim varnostnim organom vrnilo 5.740 (4.025) ali za 42,6% več tujcev kot v letu 1999.

Tabela 5: Tujci, ki so jih vrnilo slovenski varnostni organi

Meja	1999	2000
s Hrvaško	2.975	4.414
z Italijo	66	71
z Avstrijo	6	7
z Madžarsko	977	1.248
letališča	1	0
skupaj	4.025	5.740

Vir: Generalna policijska uprava, Sektor za državno mejo in tujce, 2001.

Na meji s Hrvaško je bilo v letu 2000 vrnjenih največ državljanov Romunije – 1.148 (641), Irana – 1.013 (46), Turčije – 642 (342), Hrvaške – 472 (437), Makedonije – 261 (211) in ZRJ – 206 (959). Na meji z Madžarsko je bilo vrnjenih največ državljanov Romunije – 677 (716) in Moldavije – 322 (72).

Opomba: številke v oklepajih zajemajo podatke za enako obdobje preteklega leta.

6.3.8. Prošnje za azil po letih

Tabela prikazuje število vloženih in razrešenih prošenj za azil v obdobju od leta 1995 do leta 2000.

Tabela 6: Število prošenj za azil v obdobju od leta 1995 do leta 2000

Leto	Število vlog	Število rešenih vlog	% rešenih vlog
1995	6	2	33,3%
1996	35	0	0%
1997	72	0	0%
1998	337	1	0,3%
1999	744	0	0%
2000	9.244	11	0,1%

Vir: Sektor za azil, 2001.

Iz leta v leto je opaziti znatno povečevanje prošenj za azil (povprečna stopnja rasti od leta 1995 do leta 2000 znaša 343%), vendar pa se le majhen odstotek prošenj za azil razreši pozitivno.

6.3.9. Odkriti organizatorji in sodelavci ilegalnih prehodov v obdobju med leti 1991-1999

Naslednja tabela prikazuje število odkritih organizatorjev in število odkritih sodelavcev pri ilegalnih prehodih v obdobju od leta 1991 do leta 1999.

Tabela 7: Število odkritih organizatorjev in sodelavcev pri ilegalnih prehodih v obdobju 1991-1999

Leto	Število odkritih organizatorjev in sodelavcev ilegalnih prehodov	Verižni indeks
1991	181	-
1992	220	122
1993	362	165
1994	248	69
1995	175	71
1996	101	58
1997	294	291
1998	441	150
1999	695	158

Vir: MNZ, 1999.

V obdobju od leta 1991 do leta 2000 je opaziti naraščanje števila odkritih organizatorjev in sodelavcev s povprečno letno stopnjo rasti 18%.

6.3.10. Vsi nastanjeni tujci v RS v obdobju med leti 1992-2000

Naslednja tabela prikazuje število nastanjenih tujcev v RS v obdobju med leti 1992 do leta 2000.

Tabela 8: Vsi nastanjeni tujci v RS v obdobju med leti 1992-2000

Leto	Število nastanjenih tujcev v RS	Verižni indeks
1992	1.127	-
1993	2.754	244
1994	3.948	143
1995	2.888	73
1996	2.005	69
1997	4.169	208
1998	8.869	213
1999	12.599	142
2000	27.800*	221

Vir: MNZ, 1999, *Delo, 23.1.2001.

V obdobju od leta 1992 do leta 2000 je opaziti naraščanje števila nastanjenih tujcev v vseh letih, razen v letih 1995 in 1996. Število nastanjenih tujcev je naraščalo s povprečno letno stopnjo rasti 49%.

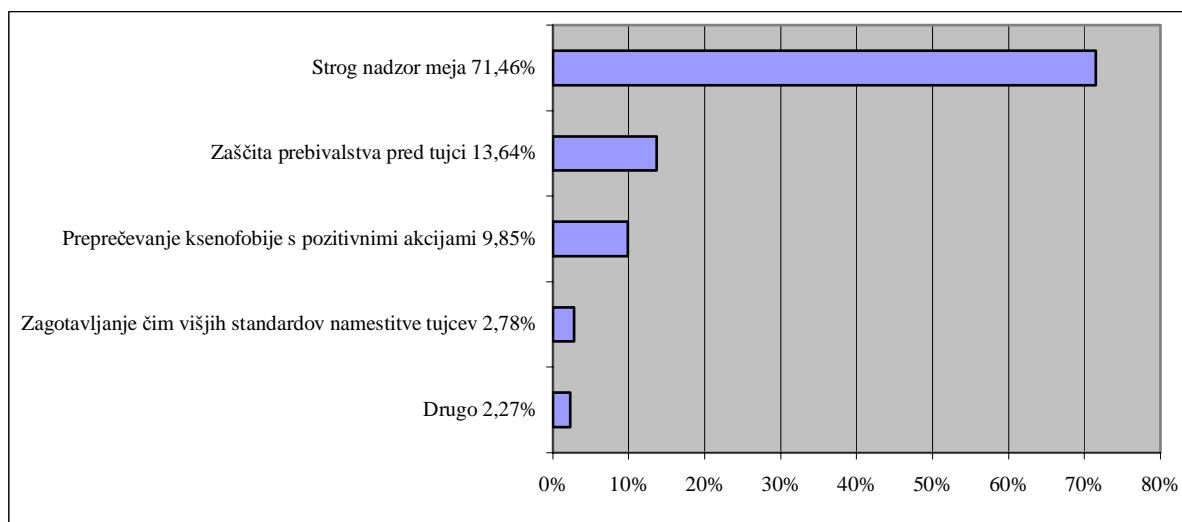
6.4. Odnos slovenske javnosti do ilegalnih migrantov

Za oris odnosa slovenske javnosti do ilegalnih migrantov sem uporabila tri ankete, ki sem jih zasledila na internetu.

Prva anketa je bila opravljena 25.1.2001 in je zajela v vzorec 396 ljudi.

Vprašanje, ki ga je obravnavala anketa: **V Slovenijo prihaja na desetine ilegalnih pribežnikov. Kaj je naloga države?**

Slika 5: Naloga države na področju ilegalnih pribežnikov

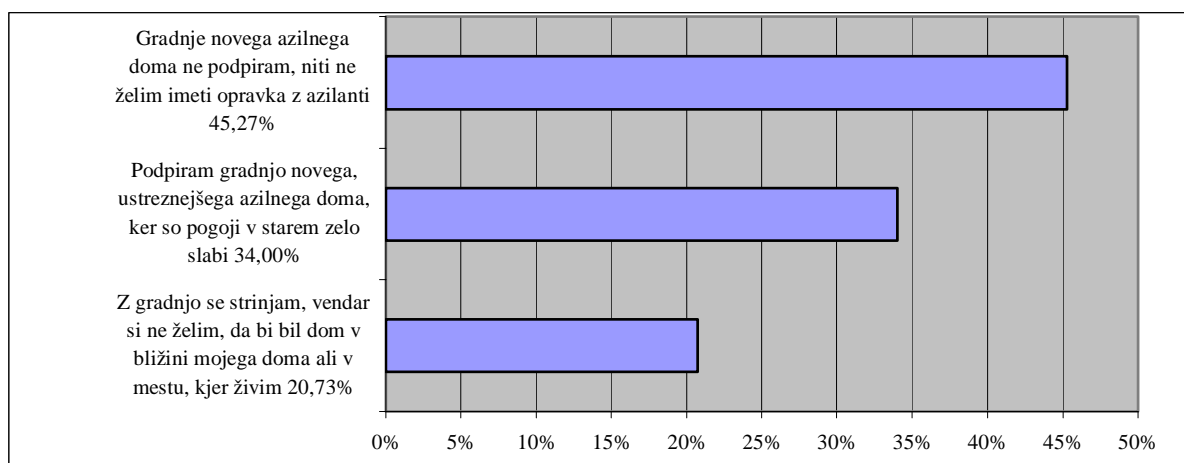


Vir: 24 ur.com. [URL: <http://www.24ur.com>], 25.1.2001.

Druga anketa pa je bila izvedena 22.1.2001 in je zajela v vzorec 603 ljudi.

Vprašanje: **Kakšno je vaše mnenje glede gradnje novega azilnega doma za tujce?**

Slika 6: Mnenje glede gradnje novega azilnega doma



Vir: 24 ur.com. [URL: <http://www.24ur.com>], 22.1.2001.

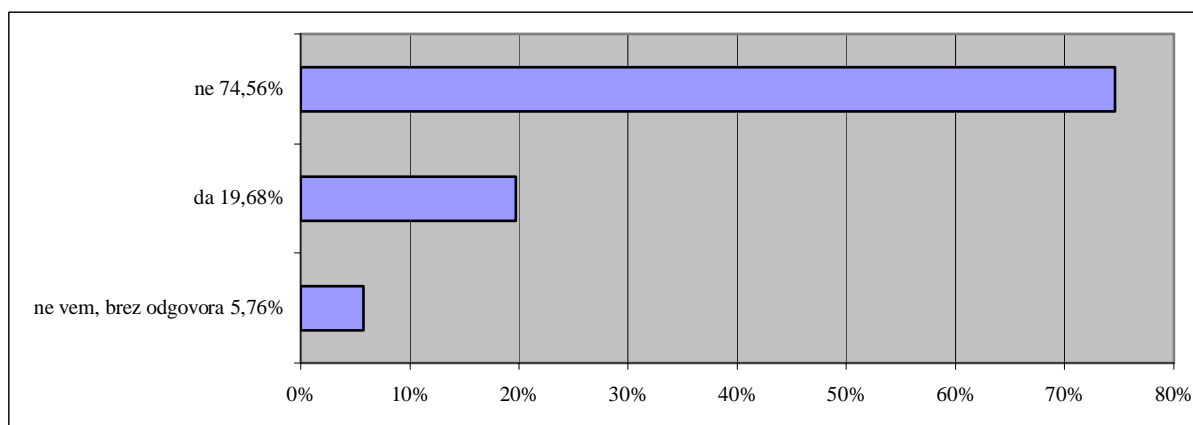
Rezultati obeh anket kažejo na negativen odnos slovenske javnosti do vprašanja ilegalnih migracij. Kar 71% vprašanih se je opredelilo za strožji nadzor meja. Okoli 45% vprašanih pa je reklo, da ne podpira gradnje novega azilnega doma in da ne želi imeti z azilanti nobenega kontakta.

S podobno tematiko se ukvarjala tudi tretja anketa. V vzorec je zajela 1494 ljudi in jim postavlja naslednje vprašanje:

Ali bi dovolili naselitev azilantov in drugih pribežnikov v vašem domačem kraju?

Rezultati ankete so bili naslednji:

Slika 7: Naselitev azilantov in pribežnikov



Vir: Siol. [URL: <http://www.siol.net>], 29.1.2001.

Tudi v tej anketi se pokaže podobno vzdušje v Sloveniji do problema ilegalnih migracij, saj kar 74,56% vprašanih ne bi dovolilo naselitve azilantov in ostalih pribežnikov v svojem domačem kraju.

Na tem mestu bi omenila raziskavo Nathana Keyfitza (1992, str. 1-12) o političnem vplivu migracij v Evropi in Ameriki. Ta raziskava nam lahko pojasni nekatere od vzrokov za takšno nestrpnost do ilegalnih migrantov v naši državi.

Raziskava se ukvarja z naslednjim vprašanjem: kakšen je razlog za to, da lahko ZDA sprejmejo približno 750.000 migrantov letno, polovico od njih Azijcev in Afričanov, če štejemo samo legalne migrante, brez nemirov v političnem življenju, medtem ko v Evropi že manjše število imigrantov spreminja celotno politično situacijo?

Odgovor je potrebno delno iskati v naravi družbe. V ZDA je politična usmeritev takšna, da pušča teme, ki bi utegnile vznemirjati javnost ob strani (na primer religijo). V Evropi se sicer skušajo politiki prav tako v nekaterih točkah držati tega načela, vendar pa je v družbi še vedno zelo pomemben izvor posameznika in njegova pripadnost določeni naciji.

Mnoge evropske države se soočajo z upočasnitvijo rasti industrije in porastom brezposelnosti, kar se zrcali tudi v sovraštvu do tujcev in nasilnih akcijah proti tujcem, vendar pa se večina državljanov ne strinja s tako ekstremnimi dejanji, ampak kažejo svoje nezadovoljstvo s podporo skrajno desničarskim strankam.

Državljeni evropskih držav se počutijo ogroženi s strani priseljencev, ker so tudi ti upravičeni do raznih socialnih ugodnosti: otroškega nadomestila, šolanje otrok itd.

Dobrodošli sta dve kategoriji priseljencev:

- prva so nekvalificirani priseljenci, ki opravljajo dela, ki so za domačine pod častjo in
- druga so strokovnjaki, ki jih primanjkuje na domačem trgu dela.

Po drugi strani pa so nezaželeni kvalificirani priseljenci, ki predstavljajo konkurenco domačinom.

Glede ideje skupnosti obstajata dva različna koncepta:

- v Evropi je zelo pomembna skupna preteklost naroda, neko skupno nasledstvo. Ta koncept je seveda zelo učinkovit, vendar se je v preteklosti izkazalo, da tudi nevaren (na primer pojav nacizma v Nemčiji). Razumljivo je, da je v takih razmerah asimilacija imigranta zelo težavna;
- populacija v ZDA pa je zelo raznolika in ideja skupnosti temelji na enakih pravicah za vse, zato je vključevanje za tujce lažje. Seveda pa tudi razmere v ZDA niso idealne – prihaja namreč do trenj med skupnostmi – črno, kitajsko, židovsko, belo, ki si vse želijo lastne identitete.

Preučevanje v smeri ustvarjanja skupnosti je zelo pomembno, saj je na ta način lažje razumeti vključevanje imigrantov v družbo.

7. SKLEP

Tematika ilegalnih migracij je zelo obsežna tema, prav zato sem skušala pojav ilegalnih migracij opazovati z različnih zornih kotov in na ta način prikazati njegovo večplastnost. Pojav sem opazovala z ekonomskega vidika (vpliv na trg dela, siva ekonomija, makroekonomski vpliv, fiskalni učinki), zanimal pa me je tudi družbeni vpliv ilegalnih migracij in seveda zakonodaja na tem področju (predvsem slovenska zakonodaja in njena usklajenost z evropsko zakonodajo).

Pri preučevanju sem prišla do naslednjih sklepov:

1. Ilegalne migracije se ne pojavljajo samo v določenem migracijskem režimu. Niti migracijski režim, ki je dokaj odprt za migracije (na primer v ZDA in Kanadi) in niti strog migracijski režim, ki ga uporabljajo migracijske politike evropskih držav, nista uspela zagotoviti rešitve za omejevanje ilegalnih vstopov, ilegalnega bivanja in ilegalnega dela migrantov v določeni državi. Seveda pa to ne pomeni, da naj države zanemarijo migracijsko politiko. Množica različnih ciljev boja proti ilegalnim migracijam, raznolikost oblik ilegalnih migracij, konflikti v interesih med različnimi skupinami v ciljnih državah in nasprotovanja javnega mnenja narekujejo uporabo širokega spektra različnih instrumentov boja proti ilegalnim migracijam.
2. Problem kontroliranja migracijskih tokov se ne sme gledati samo dvostransko (kot odnos med imigracijsko in emigracijsko državo). Opazovanje novih geografskih področij, zanimivih za migracije nalaga vladam sodelovanje, ki naj sega od izmenjave izkušenj do koordinacij v metodah za regulacijo tokov migracij.
3. Z globalizacijo se soočamo s pospešenim kroženjem kapitala in dobrin in z zniževanjem transportnih stroškov, kar vse skupaj vodi v povečevanje števila mednarodnih potovanj v turistične, poslovne in študijske namene. V taki situaciji si je nemogoče zamisliti migracijsko politiko kot samostojno, ampak mora biti v skladu z ostalimi usmeritvami in cilji določene države.
4. Prepričanje, da se da popolnoma odpraviti ilegalne migracije, tako z državno intervencijo, kot tudi z mednarodnim sodelovanjem med imigracijskimi in emigracijskimi državami, je iluzija.
5. Poseben problem je merjenje ilegalnih migracij. Zaradi ilegalne narave tega pojava so podatki največkrat le ocene dejanskega stanja. Poleg tega pa je na področju ilegalnih migracij prisotna neusklajenost terminologije in nerazvitost statističnih metod za merjenje tega pojava. Zaradi vsega naštetega obstaja nevarnost, da se podatki prilagodijo za politične namene.
6. Ugotovila sem številčni porast ilegalnih migracij tako na svetovni ravni kot tudi občutno povečanje števila ilegalnih migracij v Sloveniji. Razloge za tako povečanje ilegalnih migracij v Sloveniji sem iskala v dejstvu, da je Slovenija zanimiva predvsem zaradi svoje geografske lege, saj leži na križišču vzhoda in zahoda, severa in juga, torej na stičišču migrantskih poti. S tega vidika lahko pojasnimo vlogo Slovenije kot tranzitne države. Vendar pa postaja Slovenija v zadnjem času zanimiva kot ciljna država, se pravi država, v kateri migranti želijo bivati in delati. Vzrok za to pa lahko

najdemo v povečevanju gospodarske razvitosti naše države in v njenem približevanju Evropski uniji.

7. Na področju zakonodaje lahko rečem, da je slovenska zakonodaja razmeroma usklajena z evropsko. Slovenija upošteva določila Schengenskega sporazuma, Zakon o tujcih in Zakon o azilu, pa sta usklajena z evropskimi določili.
8. Jasno pa je, da Slovenija ilegalnih migracij ne bo mogla zajezi sama in da je na tem področju pomembno intenzivno mednarodno sodelovanje.

Ne glede na vse povedano, zagovarjam tezo, da bodo ilegalne migracije obstajale še naprej in kljub vsem naporom migracijskih politik, saj so ilegalne migracije poleg tega, da predstavljajo kršitev zakona, tudi dokaz posameznikove svobode.

8. LITERATURA

1. Akcijski program mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju, Kairo, od 5. do 13. septembra 1994. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Nacionalni komite za demografsko politiko, 1994. 95 str.
2. Burian Dušan: Schengen v praksi. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, 1999. 99 str.
3. Drole Miroslav: Mednarodno pravne ureditve vračanja oseb, ki so na nelegalni način prestopile državno mejo. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka policijsko – varnostna šola, 1996. 61 str.
4. Garson Jean-Pierre: Where do illegal migrants work. Oecd observer: februar 2000.
5. Jankovič Jaroslav: Pribežniki čez Slovenijo-samo da čimprej izginejo. Delo, Ljubljana, 18.11.2000, str. 22-24.
6. Keyfitz Nathan: Immigration in Europe and America-the political context, Gradivo konference Mass migration in Europe, organizatorji: Institute for Advanced Studies, International Institute for applied Systems Analysis, Institute for Future Studies, Dunaj 5.-7.3. 1992.
7. Kocjančič Miro: Preprečevanje ilegalnih migracij v luči približevanja Slovenije Evropski unije. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola, 1999. 59 str.
8. Konec Jože: Odstranjevanje tujcev v luči nove zakonodaje. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola, 2000. 54 str.
9. Konrardi Matjaž: Problematika nedovoljenih migracij v notranjosti države. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka policijsko – varnostna šola, 2000. 83 str.
10. Lohrmann Reinhard: Migrants, Refugees and Insecurity. Current Threats to Peace?. International Migration, Oxford, 38 (2000), 4, str. 3-20.
11. Malačič Janez: Demografija: teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 370 str.
12. Salt John, Stein Jeremy, Migration as a Business: The Case of Trafficking. International Migration, Oxford, 35 (1997), 4, str. 468-494.
13. Salt John: Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective. International Migration. Oxford, 38 (2000), 3, str.31-54.
14. Stankovič Zoran: tihotapljenje ljudi. Diplomaska naloga. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola, 2001. 69 str.

15. Tapinos Georges: Clandestine immigration: economic and political issues. Trends in international migration: continuous reporting system on migration (SOPEMI): annual report. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1999. 328 str.
16. Tapinos Georges: Illegal immigrants and the labour market. Oecd Observer. Februar 2000.
17. Venturini Alessandra: Do immigrants working illegally reduce the natives' legal employment? Evidence from Italy. Journal of Population Economics, 1997, 12, str. 135-154.
18. Videmšek Boštjan: Če si na dnu, si novo življenje lahko kupiš le z markami. Delo, Ljubljana, 19.11.2000, str. 9.

9.VIRI

1. 24 ur.com. [URL: <http://www.24ur.com>], 22.1.2001 in 25.1.2001.
2. Interna gradiva Generalne policijske uprave, Sektorja za državno mejo in tujce, 2001.
3. Interna gradiva MNZ, 2001.
4. Interna gradiva Sektorja za azil, 2001.
5. International Organisation for Migration. [URL: <http://www.iom.int>], 20.3.2001
6. Migracije-bilten, tematska št. 1. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, 1997, str. 5
7. Oecd Observer. [URL: <http://www.oecdobserver.org/news>], 15.5.2001.
8. Resolucija o imigracijski politiki Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/1999)
9. Siol. [URL: <http://www.siol.net>], 29.1.2001.
10. Sporazum med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Avstrije o prevzemu oseb na skupni državni meji (Uradni list RS, št. 4/1993).
11. Sporazum med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Hrvaške o prevzemu oseb na skupni državni meji (Uradni list RS, št. 3/1994).
12. Sporazum med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Italije o prevzemu oseb na skupni državni meji (Uradni list RS, št. 10/1997).
13. Sporazum med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Madžarske o prevzemu oseb na skupni državni meji (Uradni list RS, št. 10/1999).

14. Zakon o azilu (Uradni list RS, št.61/1999).
15. Zakon o dopolnitvah zakona o azilu (Uradni list RS, št.124/2000).
16. Zakon o tujcih (Uradni list RS, št.61/1999).